

ΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΕ΄ ΑΙΩΝΑ ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ
ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ*

22. Περί τὰ μέσα ἢ τὰ τέλη Νοεμβρίου 1434 ὁ Χριστοφόρος κατέλιπε τὴν Κπολιν, κριμίζων ἐπισήμως κυρωθείσας παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὰς νέας συμφωνίας περὶ συγκλήσεως τῆς ἐνωτικῆς συνόδου ἐν Κπόλει ἵνα ταύτας προσεπικυρώσῃ καὶ ὁ Εὐγένιος. Καὶ τὸ μὲν ἀκριβὲς ἐν Κπόλει συνταχθὲν κείμενον τῶν μετὰ τοῦ Garatoni συμφωνιῶν δὲν περιεσώθη· ἢ λατινικῆ ὁμως αὐτῶν ἔκδοσις, περιληφθεῖσα εἰς τὴν ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1435 πρὸς τοὺς παπικοὺς ἐν τῇ Συνόδῳ προέδρους ἐπιστολὴν ἔχει ἐν περιλήψει ὡς ἑξῆς: α) πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποστέλλει ὁ πάπας εἰς Κπολιν καρδινάλιον ὡς λεγᾶτον in latere μετὰ κληρικῶν, σοφῶν καὶ διδασκάλων μετ' ἐξουσίας πρὸς πραγματικὴν συντέλεσιν τῆς ἐνώσεως· β) ὁ λεγᾶτος μετὰ τῶν κληρικῶν θ' ἀπέλθωσιν εἰς Κπολιν εἰς διάστημα ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ πάπα ἐπικυρώσεως τῶν εἰρημένων συμφωνιῶν· γ) οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτωρ καὶ πατριάρχης ἰδίαις δαπάναις θὰ φροντίσωσιν ὅπως εἰς Κπολιν συνέλθωσιν οἱ προωρισμένοι νὰ μετάσχωσι τῆς Συνόδου καὶ δὴ ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ λεγᾶτου, ὅτε καὶ θὰ προβῶσιν εἰς τὰς συνοδικὰς ἐργασίας· δ) ὁ λεγᾶτος, ὡς ἀπεσταλμένος τῆς ρωμαϊκῆς ἑδρας, θὰ γίνῃ δεκτὸς μετὰ τιμῶν ὑπὸ τῶν ἐν Κπόλει ὡς καὶ ἡ λοιπὴ αὐτοῦ ἀκολουθία· ε) ὁ λεγᾶτος θ' ἀπολαύῃ πλήρους ἀσφαλείας εἴτε συντελεσθῇ ἢ ἔνωσις εἴτε μὴ, ἐν δὲ ταῖς συνοδικαῖς συζητήσεσι θὰ ἔχη πλήρη ἐλευθερίαν λόγου καὶ θ' ἀπαγορευθῇ ἢ χρῆσις πάσης ὕβρεως καὶ ἀκοσμίας· στ) ἢ συζήτησις θὰ διεξαχθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Γραφῶν καὶ τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας· ζ) τέλος πᾶν ὅ,τι διὰ τῆς ἐλευθέρως συζητήσεως ἀπὸ κοινοῦ συμπερανθῇ θὰ εἶνε ὑποχρεωτικὸν δι' ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας. Μετὰ τοῦ Garatoni συνεπῆλθον εἰς Ἰταλίαν οἱ ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Μανουὴλ Δισύπατοι, ἀπεσταλμένοι πρὸς τε τὸν Εὐγένιον καὶ τὴν Σύνοδον. Δι' αὐτῶν ὁ Παλαιολόγος ἀνήγγελλεν εἰς τὴν Σύνοδον τὰ ἀπὸ ἐνὸς ἤδη ἔτους, μετὰ τὴν εἰς Βα-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ Α' τεύχους Β' τόμου σελ. 45.

σιλειαν ἀναχώρησιν τῆς περὶ τὸν Ἰσίδωρον πρεσβείας, γινόμενα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πάπα.

22. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Παλαιολόγου ἐγράφη τὴν 12 Νοεμβρίου 1434, ἀνεγνώσθη ὅμως ἐν τῇ Συνόδῳ, ἐξ ὑπατιότητος τῶν πρέσβειων, μόλις τῇ 5 Ἀπριλίου 1435. «Εἰς τὴν ὑπὸ τῆς σεβασμιότητος ὑμῶν πρότερον σταλείσαν ἐπιστολὴν—γράφει ὁ αὐτοκράτωρ—ἀπεκρινάμεθα διὰ τῶν πρὸς ὑμᾶς πεμφθέντων ἡμετέρων πρέσβειων παρακινούντες ὑμᾶς εἰς τὸ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τοῦ μακαριωτάτου πάπα Εὐγενίου καὶ τοῦ προκαίχου αὐτοῦ πραγματευόμενον ἀγιώτατον ἔργον τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπιθυμοῦντες ἵνα τοιοῦτο θεῖον ἔργον εἰς εὐκταῖον ἀχθῆ τέλος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ εἰρημένος κύριος πάπας ἔπεμψε πρὸς ἡμᾶς τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ καὶ γραμματέα σεβάσιμον Χριστοφόρον Garatoni, δεχόμενος τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν καὶ συγχωρῶν τὸ πρότερον παρ' ἡμῶν ζητηθὲν καὶ ἐπιθυμητόν, ἵνα δηλαδὴ περὶ τῆς εἰρημένης ἐνώσεως συνέλθῃ σύνοδος ἐν ταύτῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει· τοῦτον τὸν πρέσβυν ὑπερῆδιστα εἶδομεν καὶ τὸν ὅρον ἐκεῖνον ἐδεξάμεθα, ὡς καθ' ἡμᾶς τείνοντα μάλιστα πρὸς τὴν τελείωσιν τοῦ ἀγιωτάτου ἔργου, δι' αἰτίας ἀναγγελθείσας καὶ δηλωθείσας ὑμῖν διὰ τῶν πρέσβειων ἡμῶν καὶ τοσοῦτο μᾶλλον ἡδέως ἐδεξάμεθα ὅσῳ ὁ εἰρημένος πρεσβευτῆς (Garatoni) διεβεβαίωσατο ἡμᾶς ὅτι ὁ τε κύριος εἰρημένος πάπας καὶ αἱ σεβασμιότητες ὑμῶν ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις ταῦτά διανοεῖσθε, ὅπερ μάλιστα ἡμῖν ἤρεσε. Διὰ ταῦτα περὶ τῶν ἐν λόγῳ προτάσεων διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐνώσεως συνεπεράναμέν τινὰ μετὰ τοῦ εἰρημένου πρεσβευτοῦ καὶ πρὸς τελικὴν συνεννόησιν καὶ ἐπικύρωσιν πάντων τῶν μετ' αὐτοῦ πεπραγμένων καὶ πρὸς συμπλήρωσιν ἐτέρων καὶ ἵνα τὸ ἅγιον τοῦτο ἔργον σὺν θεῷ λάβῃ ἀρχὴν, ἀποστέλλομεν πρὸς τὸν πάπαν κύριον Εὐγένιον καὶ πρὸς τὰς ὑμετέρας σεβασμιότητας ἡμετέρους πρέσβεις τοὺς εὐγενεῖς ἄνδρας Γεώργιον Δισύπατον καὶ Μανουὴλ Δισύπατον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, οἰκείους καὶ ἀγαπητοὺς ἡμῖν, εἰς οὓς περὶ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων εὐδοκήσατε νὰ δώσητε πλήρη πίσιν».¹

23. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου 1434 ὁ Garatoni καὶ οἱ ἀδελφοὶ Δισύπατοι ἦλθον εἰς Βενετίαν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔσπευσε ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Εὐγένιον τὴν ἐν Κπόλει ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἵνα συστήσῃ δὲ θερμοῦς εἰς αὐτὸν τοὺς δύο Ἕλληνας πρέσβεις ὅπως τύχωσι τιμητικῆς παρ'

1. Cecconi XLI p. 113—114.

αὐτῶ ὑποδοχῆς ¹. Οἱ δὲ Διούπατοι συναντήσαντες ἐν Βενετία τὸν ἐκ Βασιλείας ἔλθόντα Ἄγγελον τὸν Φιλομάτην, μετ' ἐπιστολῶν τῶν ἐν Βασιλείᾳ πρέσβων πιθανῶς πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ Πατριάρχην ², γράφουσι πρὸς τοὺς παρὰ τῇ Συνόδῳ πρέσβεις περὶ τῶν νέων ἐν Κπόλει ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζουσιν ὡς ἕξαιρητικῶς συμφερούσας καὶ ὅτι ἀπέρχονται πρὸς τὸν πάπαν πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῶν, ἐκ δὲ Φλωρεντίας θ' ἀποστείλωσιν εἰς αὐτοὺς τὰς διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος παραγγέλλοντος ἵνα «ἂν ἐνηργήσατε ὅπως ἡ σύνοδος συνέλθῃ ἐν τῇ Δύσει, ἐπειδὴ εὐτύχημα ἡμῶν εἶνε ἂν συνέλθῃ αὕτη ἐν Κπόλει, σπεύσητε ν' ἀκυρώσητε τὰ συντεθειμένα, ἐπειδὴ πάντες γινώσκουσιν ὅτι ἡ σύνοδος θὰ συνέλθῃ ἐν Κπόλει.» Εἰσηγοῦνται δὲ παραιτέρω οἱ Διούπατοι ὅπως οἱ περὶ τὸν Ἰσίδωρον λύσωσι τὰς μετὰ τῆς Συνόδου συμφωνίας πρὶν ἢ ἔλθῃ ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα εἰς Βασιλείαν, διότι καὶ ἄλλως ἡ Σύνοδος δυσκόλως καὶ δὴ καὶ ἀδυνάτως ἔχει περὶ τὸ ζήτημα τῶν ὑπεσχημένων δαπανῶν ³. Κατὰ δὲ Ἰανουάριον τοῦ 1435 ὁ Garatoni καὶ οἱ δύο Δ σύπατοι ἀπῆλθον εἰς Φλωρεντίαν ἀξιῶσαντες ὅπως ὁ Εὐγένιος κυρώσῃ τὰς ἐν Κπόλει συμφωνίας ⁴. Ὁ Εὐγένιος ὁμως δὲν ἐνόμισεν ὀρθὸν νὰ ἐκτεθῇ πάλιν εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀνακαλέσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ν' ἀποσύρῃ τὴν πρὸ μικροῦ δοθεῖσαν συγκατάθεσιν εἰς τοὺς συνοδικούς. Οἱ ἐν Βασιλείᾳ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἦσαν λίαν εὐαριθμοὶ, οἱ δ' ἐν Φλωρεντίᾳ περὶ αὐτὸν καρδιναλίοι δὲν ἦσαν πρόθυμοι νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν Βασιλείᾳ. Διὰ τοῦτο ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τῶν καρδιναλίων ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ εἰς τὴν Σύνοδον τὸν Χριστοφόρον καὶ τοὺς δύο Ἑλληνας πρέσβεις, ἵνα αὐτοὶ λεπτομερῶς ἐκθέσωσι τὰ τελευταίως ἐν Κπόλειπραχθέντα καὶ συστήσωσι τὴν ἀποδοχὴν αὐτῶν. Μὴ προδικάζων ὁμως τὰ πράγματα ὁ πάπας ἐπαφίει τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Συνόδου, καὶ ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἐγράφη τῇ 22 Φεβρουαρίου 1435 ἐπιστολὴ τοῦ Εὐγενίου πρὸς τὴν Σύνοδον ⁵ καὶ βουῖλλα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Βασιλείᾳ παπικούς λεγάτους καρδιναλίον Καισαρίνη, ἀρχιεπ. Τάραντος καὶ ἐπ. Παδοῦης ⁶, ἔτι δὲ σύντομος ἐπιστολὴ συνιστῶσα εἰς τὴν Σύνοδον τὸν Garatoni.

1. Αὐτόθι XLIV. p. 121—122.

2. Αὐτόθι XLV. p. 123.

3. Προφανῆς τοῦτο ὑπόβολή τοῦ Garatoni.

4. Ceccconi doc. XLIV. p. 122. XLV. p. 123. XLVII. p. 126.

5. Αὐτόθι p. 126—127.

6. Αὐτόθι XLVII p. 128—131.

24. Ἡ ἀσθένεια τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Garatoni εἶνε αὐτόδηλος, καὶ ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς τοὺς Ἑλληνας πρέσβεις ἢ εἰς τοὺς πατέρας τῆς Συνόδου. Εἰς ταῦτα ἐπισημάντερον ἀντέταξεν ἡ Σύνοδος τὴν ἀνέκδοτον ἀξίωσιν τῶν Ἑλλήνων ὅπως ἡ ἔνωσις γίνῃ δι' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν ᾗ ἡ ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου προτεινομένη ἐν Κπόλει δὲν θὰ εἶνε τοιαύτη ὑπαρχούσης τῆς ἐν Βασιλείᾳ οἰκουμενικῆς ¹, ἄτοπον δὲ εἶνε τοσοῦτο σπουδαῖα περὶ πίστεως ζητήματα ἰὰ ἐξαρτηθῶσιν ἐκ τῆς ἰκανότητος ἐνός ἢ δύο λεγάτων ἐνώπιον ἀριθμητικῶς πλειοψηφούντων ἐν Κπόλει Ἑλλήνων. Εἰς τὸ ἐκ τῆς ὑπερόγκου δαπάνης διὰ τὴν μετάβασιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Δύσιν ἐπιχείρημα ἡ Σύνοδος ἀντέταξε τὰς ἐκ τῶν ἀφετηρίων ἐπὶ τούτῳ δελτίων προσόδους ². Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα τῶν συνοδικῶν ἔπεισαν οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν Γεώργιον Παλαιολόγον πρέσβεις, εἰς οὓς καὶ τὰ νέα κομισθέντα ἐκ Κπόλεως γράμματα ὡς ὕστατον μέτρον ἐπέτρεπον νὰ προτιμήσῃ τὴν μετὰ τῆς Συνόδου συνεργασίαν ³, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀδελφοὺς Δισυπάτους ⁴, τοὺς κεκηρυγμένους φίλους τοῦ πάπα. Διὰ ταῦτα ἡ Σύνοδος ἀπορρίψασα τὰς διὰ τοῦ Garatoni συμφωνίας ἐνέμεινεν εἰς τὰς μετὰ τῶν προτέρων πρέσβειν, ἐπικεκυρωμένας ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου, καὶ ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἔγραψε τῇ 5 Μαΐου 1435 πρὸς τὸν πάπαν εἰς Φλωρεντίαν διὰ τοῦ Ματθαίου Mesnage καὶ τοῦ Ἰωάννου Bachenstein. Οὗτοι περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου 1435 ἰδόντες τὸν πάπαν ἠξίωσαν αὐτὸν νὰ ἐπικυρώσῃ ἐκ νέου τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις, νὰ ἐκδώσῃ τὰ ἀφετήρια γράμματα διὰ τὰς δαπάνας τῶν Ἑλλήνων καὶ ν' ἀποστείλῃ εἰς Βασιλείαν σοφοὺς ἄνδρας κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ὅπως πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἑλλήνων συζητήσῃ τὰς πλάνας αὐτῶν καὶ παρασκευασθῶσι πρὸς ἀνασκευὴν αὐτῶν καὶ ὑποστήριξιν τῆς ἰδίας διδασκαλίας, διότι «ἡ μὲν πλάνη τῶν Ἑλλήνων εἶνε παλαιοτάτη καὶ λίαν ἐρριζωμένη... διὰ πολλῶν ἄρθρων καὶ πολλῶν διαφορῶν, αὐταὶ δὲ καὶ μάλιστα εἶνε παρεσκευασμένοι πρὸς ἄμυναν τῶν ἰδίων πλανῶν καὶ γενναῖος πρὸς αὐ-

1. Ἀνεπιτυχῶς ὁ Cessoni (I p. 31—33 ὑπεραμύνεται τοῦ σχεδίου πάπα—Garatoni, καθ' ὃ ἡ οἰκουμενικότης τῆς ἐν Κπόλει ἐνωτικῆς συνόδου ἐξησφαλίζετο διὰ τοῦ λεγάτου πληρεξουσίου τοῦ πάπα, ἐκπροσωποῦντος πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ τοῦτο ἀπεκρούετο καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Δύσει ἀποσιωπῶ δ' ὁ Cessoni τὸ ἄτοπον τῆς συνυπάρξεως δύο οἰκουμ. συνόδων.

2. Hefele XI p. 308. Cessoni doc. L. p. 139.

3. Cessoni αὐτόθι p. 137.

4. Cessoni αὐτόθι p. 137—138.

τοῦ; θὰ συναφθῆ ἁγών»¹. τέλος δ' ἀλήτησαν ὅπως καὶ ὁ πάπας αὐτοπροσώπως παραστῆ ἐν τῇ Συνόδῳ διὰ τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐνώσειν². Τὴν εἰς ταῦτα ἀπόκρισιν τοῦ Εὐγενίου ἐκόμισαν εἰς Βασιλείαν ὁ Traversari καὶ ὁ Antonio de Vito, οὔτινες ἐπαναλαβόντες πρὸς τὴν Σύνοδον ὅσα τσάκισ διεκέρυξε περὶ τῆς ἑαυτοῦ προθυμίας ὁ Εὐγένιος προσέθηκαν ὅτι περὶ μὲν τῆς ἐκδόσεως ἀφαιτηρίων ἐπιβάλλεται τό γε νῦν πολλή φρόνησις, διὰ τὴν μέχρι τοῦδε περὶ ταῦτα κατάχρησιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τὸ ἀβέβαιον εἰσεῖν τῆς ἀφίξεως τῶν Ἑλλήνων ὅτι δ' αὐτὸς θὰ παραστῆ ἂν κατάλληλος δι' αὐτὸν ἐκλεγῆ τόπος τῆς συνόδου· θ' ἀποστείλῃ δὲ ἄνδρας σοφωτάτους, οὔτινες θὰ διαλεχθῶσι καὶ συζητήσωσι περὶ τῶν διαφορῶν Λατίνων καὶ Ἑλλήνων, εἰ καὶ τὰ ζητήματα ταῦτα φαίνονται πληρέστατα διασαφημισθέντα³.

25. Ἡ Σύνοδος ἀκούσασα τοῦ; δύο παπικούς ἀπεσταλμένους, δικαιολογήσαντας ἐπιτηδείως καὶ τὴν ὅλην μέχρι τοῦδε διαγωγὴν τοῦ Εὐγενίου ἀπέναντι τῆς Συνόδου καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐν τῷ περὶ Ἑλλήνων ζητήματι, ἐπέμεινε εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἀποφάσεις αὐτῆς⁴, περὶ δὲ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἑλλήνων ἐξέλεξε τρεῖς πρέσβεις, μέλλοντας νὰ συνοδεύσωσι τοῦ; εἰς Κπολιν ἐπανερχομένους περὶ τὸν Γεώργιον Παλαιολόγον Ἑλληνας κομιστὰς τῶν ἐν Βασιλείᾳ συμφωνιῶν τῆς 7 Σεπτ. 1434. Ὁ πάπας μαθὼν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Traversari αὐτὸν μὲν διέταξε νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ, αὐτὸς δὲ ὡς τελευταίαν σωτηρίας ἄγκυραν διείδεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ τόπου τῆς συγκλήσεως τῆς ἐνωτικῆς συνόδου, περὶ ὃ ἐγίνωσκε καὶ τοῦ; Ἑλληνας πολὺ διαφερομένους πρὸς τὴν Σύνοδον καὶ ταύτην οὔσαν ἀνένδοτον εἰς τὴν ἄρνησιν ὅπως δεχθῆ νὰ συνέλθῃ ἢ σύνοδος εἰς τινα πόλιν τῆς Ἰταλίας. Ἐν ἐπιφυλακῇ δ' εἶχε καὶ τὸ ζήτημα τῆς δαπάνης διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κπόλεως. Εἰς τοῦτο δ' ἐβοήθησαν αὐτὴν ἐν Βασιλείᾳ μὲν ὁ Traversari ἐν Κπόλει δὲ ὁ Garatoni. Καὶ ὁ μὲν Ἀμβρόσιος μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτοῦ παραμείνας ἐπὶ μακρὸν ἐν Βασιλείᾳ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας συνετέλεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν μετριοπαθεστέρως τινός, ἕσω καὶ μειοψηφούσης, μερίδος, παραστήσας τὰ κυριώτατα ζητήματα, περὶ τὰ ὁποῖα συνεκρούσθη ἡ Σύ-

1. Cecconi doc. L. p. 139—140.

2. Cecconi doc. LIV. p. 149.

3. Αὐτόθι.

4. Hefele XI p. 316—317. Zhishman : Die Unionsverhandlungen p.

νοδος πρὸς τὸν πάπαν ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως. Τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου ἀνακηρυχθεῖσαν ἀρχὴν τῆς ὑπεροχῆς τῆς Οἰκουμ. Συνόδου ὑπὲρ τὸν πάπαν ἤρασαν ἐγκαταλείποντες καὶ τινες τῶν θεομοτέρων αὐτῆς συνηγόρων, οἷοι ὁ Καισαρίνη καὶ ὁ διαπρεπὴς τῶν χρόνων ἐκείνων νομομαθὴς Νικόλας de Cusa, ὁ πρὸ μικροῦ ἔτι ἐν αὐτῇ τῇ Συνόδῳ, ἧς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο ὁ ἐπίσημος οὕτως εἰπεῖν νομικὸς σύμβουλος, γράψας τὸ πολυθρόλητον ἔργον αὐτοῦ de concordantia catholica libri III ¹. Ἐκ τῶν ὑπερεξακοσίων μελῶν τῆς Συνόδου οἱ πλεῖστοι ἦσαν μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ θεολόγοι διαφόρων σχολῶν, οἱ δὲ σχετικῶς εὐάριθμοι ἐπίσκοποι δὲν ἀπετέλουν οὔτε ὁμοειδῆς οὔτε συμπαγῆς στοιχεῖον, καὶ ἐθνικαὶ τινες ἀντιθέσεις δὲν ἦσαν ξέναι πρὸς πολλὰ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου ². Ἄν δ' εἰς ταῦτα προσθέσωμεν τὴν φιλοδοξίαν τῶν δύο δραστηριωτάτων μελῶν αὐτῆς, τῶν γάλλων ἀρχιεπισκόπων Ἀρελάτης καὶ Λουγδούνου, ἀποβλεπόντων πρὸς τὴν παπικὴν τιᾶραν, θὰ ἐννοήσωμεν πόσον εὐκόλον ἦτο τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ πάπα ἐργασίαν τοῦ Traversari, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἐκ Βασιλείας ἐπιστολαὶ αὐτοῦ κατὰ τοῦτο τοῦ χρόνου ³. Ἐπιτυχὼν δ' οὕτω ἂν ἀποσπάσῃ μὲν ἐπισκόπους τινὰς ἐκ τῆς ἀντιπαπικῆς μερίδος νὰ ἐπαναγάγῃ δὲ καὶ αὐτὸν τὸν καρδινάλιον Colonna εἰς εὐμενῆ πρὸς τὸν Εὐγγέλιον αἰσθήματα, κατῴρθωσεν ὁ Ἀμβρόσιος καὶ τὸν Σιγισμουῖνον αὐτὸν νὰ διεγείρῃ κατὰ τῆς Συνόδου, ὡς δῆθεν ἐργαζομένης ὑπὲρ τῆς γαλλικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιρροῆς ⁴, καὶ παρασυρομένης ὑπὸ πλειοψηφίας ἐκ μοναχῶν καὶ λαϊκῶν, οἵτινες παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας ἀποφαίνονται γνώμην περὶ σπουδαιοτάτων τῆς πίστεως ζητημάτων ⁵. Ἐπανερχόμενος δ' εἰς Φλωρεντίαν ἠδύνατο ὁ Traversari νὰ καυχηθῆ ὅτι πολὺ ἐβελτίωσε τὴν θέσιν τοῦ Εὐγγέλίου ἐν Βασιλείᾳ, ἔνθα ἐκλεκτὴ μειοψηφία, εἰς ἣν τέλος προσετέθη καὶ ὁ

1. Εἰς 3 τόμους ἐκδοθὲν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1565. Εἰς τῶν πρώτων ὁ de Cusa προσέβαλε τὸ κῆρος τῆς Κωνσταντινείου δωρεᾶς καὶ τῶν Κλημεντίων. Βλ. Brockhaus: Nic. Cusani de Conciliorum universalium potestate sententiae. Leipzig 1867.

2. H. Chénon: L'Église et la Papauté ἐν Lavisser-Rambaud Histoire Générale t. III p. 331-337.

3. Πρβλ. ἐπιστολ. 25 Σελ. 1435. Méhus t. I col. 33.79.159.163.179, ἔτι δὲ Cecconi p. 148.175-177.

4. Cecconi doc. LXXVI p. 196.

5. Cecconi ἐνθ' ἀνωτέρω.

Καισαρίνη¹, ἀπέκλινεν ὀριστικῶς πρὸς αὐτόν. Ἐν μέσῳ τοιούτων διαθέσεων δευτερευόν ζήτημα, οἷον τὸ τῆς ἐκλογῆς καταλλήλου διὰ τὴν ἐνωτικὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων σύνοδον τόπου, ἐπιτηδείως διαχειριζόμενον ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην εἰς τὸν πάπαν.

Ἡ ἱστορία τῆς ἐκλογῆς τοῦ τόπου τῆς ἐνωτικῆς συνόδου ἔχει ὡς ἑξῆς. Ἀποτυχόντος τοῦ Εὐγενίου ὅπως συγκαλέσῃ αὐτὴν ἐν Κων)πόλει, οἱ μὲν ἐν Βασιλείᾳ ἤξιουν ὅπως αὕτη συνέλθῃ πρὸς τὴν πέραν τῶν Ἄλπεων, μακρὰν οἴας δὴποτε ἐπιρροῆς τοῦ πάπα καὶ τῶν στενῶν ἰταλικῶν συμφερόντων, εἰ δυνατόν δ' ἐν αὐτῇ τῇ Βασιλείᾳ, εἰ δὲ μὴ ἐν Βιέννῃ, Βούδα ἢ τέλος ἐν Ἀβινιῶν ἢ Σαβαυδία· ὁ δ' Εὐγένιος, οὗ ἢ ἐν τῇ συνόδῳ παρουσία ἐτέθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ὄρος ἀνυπέροπτος, ὑπεδείκνυεν ὡς ἔδραν αὐτῆς μίαν τῶν ἰταλικῶν πόλεων. Ὅτε δὲ οἱ συνοδικοὶ ἀπέτυχον νὰ καταπέσωσι τὸν πάπαν νὰ συντελέσῃ, διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀφαιτηρίων γραμμάτων, εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν δαπανῶν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου, ἀπετάθησαν πρὸς διαφόρους πόλεις, ἀναλαβόντες νὰ ἐκλέξωσιν ἐκείνην, ἧς θὰ παρεῖχε τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην τῆς ἀφίξεως καὶ ἐπιστροφῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν φύλαξιν τῆς Κων)πόλεως κατὰ πάσης ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων². Εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ἀπεκρίναντο προθύμως ἡ Φλωρεντία, τὸ Μεδιόλανον, ἡ Παυῖα, ἡ Βενετία καὶ ἡ Ἀβινιῶν, ἐκάστη ἀμιλλωμένη νὰ ὑπερθεματίσῃ τὴν ἄλλην³. Τοῦτο ὅμως ἐδημιούργησε δυσαρεσκείας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου, ἄλλων ἄλλην ὑποστηριζόντων πόλιν⁴. Ὅτε δὲ τέλος οἱ συνοδικοὶ ἀπέρριψαν καὶ τὰς τελευταίας διὰ τῶν καρδ. Ἀlbergati καὶ Cervantès προτάσεις τοῦ πάπα καὶ ὥρισαν μὲν τὴν Ἀβινιῶνα ἢ πόλιν τινὰ τῆς Σαβαυδίας ὡς ἔδραν τῆς συνόδου, ἐξέδωσαν δὲ καὶ ἅ.ευ τοῦ πάπα ἀφαιτήρια γράμματα⁵, ἢ πρὸς τὸν Εὐγένιον ρῆξις ἀπέβη ὀριστικῆ, ἢ δὲ μετοχῇ

1. Ἡ ἀποσκίση τοῦ Καισαρίνη πάντως ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ ἀχαλίνωτον τῶν περὶ τὸν ἀχιεπ. Ἀρελάτης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Traversat, (ἐπιστ. 11 Νοεμβρ. 1435 Cecconi p. 176).

2. Πρβλ. τὴν ἐπιστολὴν τῆς Φλωρεντίνης κυβερνήσεως πρὸς τὴν Σύνοδον παρὰ Cecconi doc. LXX XVI p. 239 241.

3. Βλ. παρὰ Cecconi Narrazione p. 177-179 παρατιθέμενον λόγον τοῦ Αἰνεῖα Σιλβ. Piccolomini, ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τῆς Παυῖας, ἐν ᾧ μνημονεύονται καὶ οἱ ἄλλοι προταθέντες τόποι· πρβλ. καὶ Haller: Concilium Basileense t. IV p. 231 καὶ Hefele XI p. 354 (προτάσεις τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας).

4. Ἰδιαζόντως ἐπίμονοι ἦσαν αἱ προσάφθαι τῶν Μεδικῶν πρὸς προτίμησιν τῆς Φλωρεντίας (Cecconi doc. LXXXVII-XCII p. 242 252).

5. Cecconi doc. XCVI p. 261-262.

τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐνωτικὴν σύνοδον καθίστατο προβληματικὴ· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ τύχη τῆς Συνόδου τῆς Βασιλείας ἐπίδειξε ἐν ἀμφιβολίᾳ διότι τὰ μετριοπαθῆ ἐν αὐτῇ στοιχεῖα οὐδεμίαν εἶχον προθυμίαν πρὸς ἐπανάληψιν τῶν ἀσχημιῶν τοῦ μόλις διὰ τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου ἀρθέντος σχίσματος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ¹.

27. Οἱ περὶ τὸν στρατοπεδάρχην Παλαιολόγον Ἕλληνας πρέσβεις κατέλιπον τὴν Βασιλείαν τὴν 24 Ἰουνίου 1435 ² συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν συνοδικῶν πρέσβεων, καὶ διὰ Βενετίας ἀπέπλευσαν εἰς Κπολιν, ἔνθα εὗρισκοντο ἤδη τὴν 24 Σεπτεμβρίου. Ἐκ Πόλας συνέπλευσε μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Garatoni, ὃν ἀπέστειλεν ὁ πάπας ὅπως ἀντιπράξῃ κατὰ τῶν συνοδικῶν ἀπεσταλμένων ³. Τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξεν ὁ Χριστοφόρος ἅμα τῇ ἀφίξει εἰς τὴν Κπολιν δυσφημίαις τὴν Σύνοδον ὡς διασπασθεῖσαν, ὡς ἀπολέσασαν τὸ κῦρος αὐτῆς διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν π'εἰστων ἐπισκόπων καὶ ὡς ἀδυνατοῦσαν νὰ πληρώσῃ τὰς διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1434 ἀνειλημμένας πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὑποσχέσεις ⁴. Αἱ δὲ δυσχέρειαι, αἷς συνήντησαν κατ' ἀρχὰς οἱ συνοδικοὶ πρέσβεις ὅπως ἐξαργυρώσωσι τὰς ἐξ 9,000 φλορινιῶν ἐπιταγὰς τῶν Μεδίκων παρὰ τοῖς ἐν Κπόλει φλωρεντίνοις τραπεζίταις, ἐνίσχουν ἐν τ.νι μέτρῳ τὰς διαδόσεις τοῦ Garatoni ⁵. Πλὴν τούτου ὁ Χριστοφόρος ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ πατρ. Ἰωσήφ προσεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὴν γνώμην ὅπως ἡ σύνοδος συνέλθῃ ἐν Κπόλει ἢ ῥητῇ ὁμῶς τοῦ Βασιλέως ἀντίστασις ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν ῥαδιουργίαν ταύτην τοῦ παπικοῦ ἀπεσταλμένου ⁶. Οἱ δὲ συνοδικοὶ πρέσβεις παρουσιασθέντες τῇ 2 Ὀκτωβρίου εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν ἐπο-

1. Εἰς τοῦτο δὲ μάλιστα συντέλεσε τὸ ἀδιάλλακτον τῶν δύο γάλλων ἀρχιεπισκόπων Ἀρελάτης καὶ Λυών. πρβλ. Hefele XI p. 345-350.

2. Ἐκθεσις τοῦ Ἰωάννου Ραγουζαίου πρὸς τὴν Σύνοδον τῇ 29 ἰαν. 1438 παρὰ Cessoni p. 488. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ ἀββᾶς Ἰσιδώρος ἤδη καὶ προτερον παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Garatoni καὶ διαφωνήσας πρὸς τοὺς συμπρέσβεις ἀνεχώρησε πρὸ αὐτῶν εἰς Βενετίαν. Haller t. IV p. 363.

3. Ἐπιστολὴ τῶν συνοδ. πρέσβεων ἐκ Πόλας ἀπὸ 6 Αὐγ. παρὰ Cessoni doc. LI p. 141-2. πρβλ. καὶ Συρόπουλ. II, 25, 21-22.

4. Ἰω. Ραγουζαῖος ἐνθ' ἀνωτ. p. 489, καὶ ἐκθεσις τοῦ Menges παρὰ Haller t. IV p. 57.

5. Ἰω. Ραγουζαῖος αὐτόθι. Ὁ Garatoni ἐγίνωσκεν ἤδη ἐν Φλωρεντίᾳ ὅτι τοιοῦτο τι θὰ συμβῆ. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιταγὴ τῶν Μεδίκων ταχέως ἐξωφλήθη ὑπὸ τῶν γενοατῶν τραπεζιτῶν (αὐτόθι).

6. Συρόπουλος II, 25, 22.

μένην εἰς τὸν πατριάρχην ἐξέθηκιν λεπτομερῶς τὰς ἐν τῷ ζητηματι τῆς ἐνώσεως ἐνεργείας τῆς Συνόδου, τοὺς λόγους τῆς ἐν τούτῳ διαφορᾶς πρὸς τὸν πάπαν καὶ ἠξίωσαν ὅπως αἱ συμφωνίαι τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1434 ἐπικυρεθῶσι παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, ὁρισθῆ δὲ καὶ ὁ χρόνος τῆς εἰς τὴν ἐνωτικὴν σύνοδον ἀφίξεως τῶν Ἀνατολικῶν καὶ ὁ τόπος ταύτης, αὐτοὶ προτεινάντες ὡς τοιοῦτον τὴν Βασιλείαν ¹ καὶ παρακαλέσαντες ὅπως ἐπισπευσθῆ ἡ λύσις τῶν εἰρημένων ζητημάτων. Ὁ Ἰωσήφ, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν εἰσηγήσεων τοῦ Garatoni ἔτι δὲ τοῦ ἐκ τῶν Ἑλλήνων πρέσβων Ἰσιδώρου, ἤδη ἐν Βασιλείᾳ ἀποκλίναντος ὑπὲρ τῆς παπικῆς μειοψηφίας καὶ συνδεθέντος μετὰ τοῦ Χριστοφόρου, δυσφημίζοντος δὲ νῦν τὴν Σύνοδον τῆς Βασιλείας, ἐπήνεσε μὲν τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως καὶ ἔδειξε προθυμίαν περὶ αὐτό, ἐδήλωσεν ὅμως ὅτι τὸ γῆρας καὶ ἡ ἀσθένεια κωλύουσιν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Δύσιν. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰς περὶ βοήθειας ἐπαγγελίας ὁ πατριάρχης ἐξέφρασε δυσπιστίαν ², ἣν ἔτι μᾶλλον ἀπροκαλύπτως ἐξεδήλου εἰς τοὺς περὶ αὐτόν ³. Ταῦτα πάντα ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα νὰ προκαλέσῃ δημοσίᾳ ἀναίρεσιν τῶν περὶ διαφωνίας τῶν Ἑλλήνων πρέσβων ἐν Βασιλείᾳ σπερμολογιῶν τοῦ Garatoni, Ἰσιδώρου καὶ Μανουὴλ Δισυπάτου, ἀποδειχθέντος ὅτι πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο κοινῇ συναινέσει τῶν τριῶν πρέσβων ⁴.

28. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἐπίσημος ἐξ ἀρχιερέων, ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ὀρχόντων καὶ πολιτικῶν τοῦ κράτους λειτουργῶν ἐπιτροπεία ὠρίσθη ὅπως συνερχομένη μετὰ τῶν συνοδικῶν πρέσβων ἀκούσῃ τὰς προτάσεις αὐτῶν καὶ συμπεράνῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν σύνοδον τῆς ἐπιτροπείας μετέσχον Ὁ Ἐφέσου Ἰωάσαφ, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος, ὁ Μ. χαρτοφύλαξ Μιχαὴλ Βαλοσαμών, ὁ Συρόπουλος, οἱ πνευματικοὶ Ματθαῖος καὶ Γρηγόριος, οἱ τρεῖς ἑλληνηες πρέσβεις ἐν Βασιλείᾳ, οἱ ὑπουργοὶ Καντακουζηνὸς καὶ Νικόλαος Νοταρᾶς, ὁ Μ. Δομέστικος, Δημ. ὁ Φιλομάτης καὶ Γεώργιος ὁ Σχολάριος. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν συνδιασκέψεων συνήλθον οὗτοι πάντες ἐν τῇ Νέᾳ Μονῇ μετὰ τῶν συνοδικῶν εἰς ἰδιωτικὴν σύσκεψιν

1. Ἰω. Ραγουζαίου Ἐκθεσις ἐνθ' ἀνωτ., p. 490. Αὐτὸ δὲ τὸ κείμενον τῶν προσφωνήσεων παρὰ Cessoῖ doc. LV p. 150-158 πρβλ. καὶ Ζυρόπουλ. II 23, 20.

2. Ζυρόπουλ. II, 24, 21.

3. Ζυρόπουλ. II, 27, 25 πρβλ. ἐπιστ. Ἰω. τοῦ Ραγουζαίου πρὸς Καισαρίνη 9 Φεβρ. 1436 παρὰ Cessoῖ LXXVIII p. 206.

4. Ζυρόπουλ. II, 26, 21.

παρόντος καὶ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Ἰωσήφ πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ ~~συνοδικοῦ «δεκρέτου»~~ τῆς 7 Σεπτ. 1434. Ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ ἐπέως προὐκάλεσε δυσάρεστον ἐντύπωσιν διὰ τὰς ἀτυχεῖς ἐκφράσεις περὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ προοίμιῳ, ἔνθα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὠνομάζετο «μήτηρ εὐσεβῆς, ὑπὲρ τῆς τῶν τέκνων σωτηρίας ἐπιμελουμένη» σκοπὸς δὲ τῆς συνόδου ὠρίζετο «ἡ ἐκρίζωσις τῆς νεωτέρας διαστάσεως (dissidium) τῶν Βοημῶν καὶ τῆς παλαιᾶς τῶν Ἑλλήνων»¹. Καὶ ἐπέτυχε μὲν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπουργοὶ αὐτοῦ ν' ἀνακόψωσι τὴν καταλαβοῦσαν τοὺς Ἕλληνας δυσφορίαν, βεβαιώσαντες ὅτι αἱ τοιαῦται ἐκφράσεις ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐντύπωσιν ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ Δύσει χριστιανούς, ὅτι δὲ διὰ μετριοπαθοῦς συζητήσεως θὰ διορθωθῶσι². οἱ δὲ συνοδικοὶ πρέσβεις καὶ διεμαρτίροντο περὶ τῆς ἀνευ οὐδεμιᾶς ὑστεροβουλίας χρήσεως τῶν ἐκφράσεων ἐκείνων³. ἐπέμειναν ὅμως οἱ Ἕλληνες ὅπως πρὸ πάσης ἄλλης συμφωνίας διορθωθῇ τὸ προοίμιον τοῦ «δεκρέτου» καὶ ἀπεστάλη πρὸς τοῦτο εἰς Βασιλείαν ὁ Menger ἵνα διορθώσῃ τὸ πρᾶγμα. Πλὴν τούτου οἱ Ἕλληνες ἀπήτησαν ὅπως ἡ Σύνοδος ἀναλάβῃ καὶ τὰς δαπάνας τῆς ἐπαναφορᾶς αὐτῶν εἰς Ἀνατολὴν καὶν ἔτι μὴ ἐπακολουθῆσῃ ἡ ἔνωσις⁴. ἡ δὲ οἶον δῆποτε λόγον προσωπικῆ ἢ δι' ἀνιπροσώπων ἀπουσία ἐκ τῆς Συνόδου ἡγεμόνων τινῶν ἢ ἀρχόντων, εἴτε ἀνατολικῶν εἴτε δυτικῶν, νὰ μὴ θεωρηθῇ ὡς παράβασις τῶν συντεθειμένων, νὰ χρηρηγηθῇ ἐλευθέρᾳ δίοδος εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ πάντων τῶν μερῶν, ὁπόθεν θὰ διέλθωσιν εἰς τὴν σύνοδον ἀπερχόμενοι, καὶ τέλος οἷα δῆποτε ἐγκληματικὴ πράξις αὐτῶν νὰ δικάζεται ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχῶν⁵. Ἀνένδοτοι ἀπεδείχθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκλογῆς τῆς ἔδρας τῆς συνόδου, τὴν μὲν Βασιλείαν καὶ ἀσυζητητὴ ἀπορρίψαντες, συστήσαντες δὲ τὴν ἐκλογὴν παραλλῆλα τινὸς ἰταλικῆς πόλεως, προσφόρου διὰ τε τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν πάπαν, οὗ τὴν ἐν τῇ συνόδῳ παρουσίαν ἔσθην ὡς ὄρον ἀπαραίτητον⁶. Αἱ δύο τελευταῖαι ἀπαιτήσεις ἦσαν ἀπηχῆσεις τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοφόρου, ὅστις βλέπων τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ συνοδικῶν διαπραγματεύσεις εὐο-

1. Cesconi doc. XXXII p. 96-99.

2. Συρόπουλ. II, 28, 27 καὶ 33, 33-34.

3. Συρόπουλ. αὐτόθι σ. 25-36.

4. Συρόπουλ. II, 32, 31-32.

5. Ἰω. Ραγουζαίου Ἐκθεσις ἐνθ' ἀνωτ. 492.

6. Ἐκθεσις Ἰω. Ραγουζαίου παρὰ Cesconi ἐνθ' ἀνωτ. p. 493 παρβλ. καὶ Συρόπουλ. II, 35, 36.

δουμένας κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν φιλόδοξον Ἰωσήφ¹, περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐν τῇ συνόδῳ παρουσίας τοῦ πάπα, ἵνα ἄλλως μὴ ἀποτύχῃ ἢ ἔνωσις, τοῦ Εὐγενίου διὰ τε τὴν ἀσθένειαν καὶ τὰς ἐν Ἱταλίᾳ πολιτικὰς ἀνωμαλίας μὴ δυναμένου ν' ἀποδημήσῃ πέραν τῶν Ἄλπεων. Πᾶσαι αὐταὶ αἱ δυσχέρειαι διέσεισαν ἐν τινι μέτρῳ τὴν πίστιν τοῦ παρισινοῦ θεολόγου ἐπὶ τὴν καλὴν ἔκβασιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ· ἐν τούτοις κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως διὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Καισαρίνη καταπεισῇ τοὺς ἐν Βασιλείᾳ νὰ ἱκανοποιήσωσι τοὺς Ἕλληνας, τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὁποίων παρίστη ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του ὡς συμπαθῆ καὶ ἀξίαν μείζονος σεβασμοῦ, ἐν Κπόλει δ' ἐπέτυχε τέλος νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν ἐπὶ τὸν πατριάρχην ἐπιρροὴν τοῦ Garatoni², καὶ νὰ ὑποκαταστήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ εὐνοίᾳ τοῦ γέροντος Ἰωσήφ.

29. Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου ὁ Menger ἀπῆλθεν εἰς Ἱταλίαν κομιστὴς τοῦ διωρθωμένου συνοδικοῦ «δεκρέτου» πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Συνόδου καὶ ἐπιστολῶν καὶ χρυσοβούλλων τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Πατριάρχου, διαβεβαιούντων ὅτι θὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἐνωτικὴν σύνοδον ἐπὶ τοῖς ὅροις τοῦ διωρθωμένου «δεκρέτου»³ καὶ ἀξιούντων ἰδίᾳ ὅπως ἡ ἔδρα αὐτῆς ὀρισθῆ εἰς τινὰ τῶν παραλίων τῆς Ἱταλίας πόλεων, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ μακροῦ πλοῦ κινδύνων καὶ πρὸς εὐκολίαν τοῦ πάπα, οὗ ἡ παρουσία «ὡς κεφαλῆς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας» εἶνε ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος⁴. Ὑπὸ τοιοῦτο ὁμῶς πνεῦμα οἱ ἐν Κπόλει ἔγραφαν συγχρόνως καὶ

1. Ὁ Garatoni τοσοῦτο ἐπιμόνως καὶ ἐπιτηδεῶς ἐδυσφήμιζε τὴν Σύνοδον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἀφίξεως τῶν κρέσβων αὐτῆς, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπὶ διετίαν καὶ πλεόν ἐν Βασιλείᾳ παραμειναντας Ἕλληνας πρόεβεις ἐκλόνησε, ἠνάγκασε δὲ τέλος τοὺς συνοδικοὺς νὰ ἐλέγξωσιν αὐτὸν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων, ὥστε νὰ ἰκετεύσῃ λίαν ἐξουτελιστικῶς τὴν συγγνώμην αὐτῶν (Cecconi αὐτόθι σ. 493-494 καὶ Συρόπουλ. II, 36, 37-38).

2. Εἶνε ἀξιοσημείωτος ἡ εὐκρίνεια τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ δραστηριότης, μεθ' ἧς ἐξεπλήρου τὰ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, τὴν μὲν Σύνοδον διαφωτίζων περὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ καὶ καλῶν αὐτῇ εἰς μετριωτέρας σκέψεις καὶ εἰς παρασκευὴν πρὸς ἀξιοπρεπῆ συζήτησιν τῶν διαφορῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διὰ καταλλήλων θεολόγων, αὐτὸς ἀναζητῶν πρὸς τοῦτο αὐθεντικὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα, πρὸς δὲ τὸν μάγιστρον τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου διαπραγματευόμενος τὴν παρεχὴν δύο πολεμικῶν πλοίων καὶ 800 τοξοτῶν πρὸς φύλαξιν τῆς πόλεως. Βλ. Cecconi doc. LI pp. 142 καὶ LXXVII d. '98 καὶ LXXVIII p. 206-211 πρβλ. καὶ Συρόπουλ. III, 1, 44.

3. Cecconi doc. LXX-LXXIII p.p. 185-191 καὶ Συρόπουλ. II, 38, 42.

4. Cecconi doc. LXXVIII p. 183.

πρὸς τὸν Εὐγένιον διὰ τοῦ ἐπίσης ἐπανελθόντος εἰς τὴν Ἰταλίαν Χριστοφόρου¹. Οἱ ἐν Βασιλείᾳ τῇ 14 Ἀπριλίου 1436 ἐπεκύρωσαν τὸν νέον τύπον τοῦ «δεκρέτου» καὶ πάντα, ὅσα ἀξιώσει τῶν Ἑλλήνων ἐδέχθησαν ἐν Κπόλει οἱ συνοδικοὶ πρέσβεις· τὰς δὲ ὑπὸ τῶν καρδιναλίων Albercati καὶ Cervantes κοιμισθείσας νέας μετριοπαθεστερας προτάσεις τοῦ πάπα² ἀπέρριψαν, ἰβὰ τὴν περὶ ἔδρας τῆς ἐ-οικτικῆς συνόδου καὶ ἐκδόσεως ἀφειρητῶν γραμμάτων (13 Μαΐου 1436). Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1436 ἡ Σύνοδος ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν ἐξασφάλισιν πλήρη ἐπιτυχίαν ὡς πρὸς τὰ ζητήματα τῶν Βοημῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν μεταρρύθμισιν τῆς Λυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν τελείαν ὑπὲρ τὸν πάπαν ὑπεροχήν. Παρὰ πάσας τὰς μεμψιμοιρίας, ἃς διήγειρεν ἡ τραχύτης τῆς γλώσσης καὶ τῶν μέτρων αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ πάπα, οὐ μόνον ἡ πλειοψηφία αὐτῆς ἦτο συμπαγής, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιφανέσταται πόλεις τῆς Ἰταλίας ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλας ὅπως προτιμηθῶσι διὰ τὴν μέλλουσαν σύνοδον· διότι οἱ ἐν Βασιλείᾳ μὴ διακόπαντες εἰσέτι πᾶσαν πρὸς τὸν Εὐγένιον σχέσιν καὶ ἐννοοῦντες τὸ ἀπαραίτητον τῆς ἀπαιτήσεως τῶν Ἑλλήνων περὶ ἐκλογῆς ἰταλικῆς πόλεως, ἀμφιβάλλοντες δὲ οὐσιωδῶς περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ οἰκονομικοῦ μέτρου τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκδοθέντων ἀφειρητῶν, ἀπέστειλαν προτάσεις περὶ προτιμήσεως τῆς πόλεως ἧς ἠδύνατο νὰ προμηθεύσῃ διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συνόδου 80,000 δουκάτων· ἐπειδὴ ὁμως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ τόπου ἡ Σύνοδος πολλαχόθεν ἰσχυρῶς ἐπιέζετο διὰ τῶν συγκρουομένων πρὸς ἀλλήλας ἀξιώσεων τοῦ Σιγισμούνδου, ὑποστηρίζοντος τὴν Βούδδαν, τοῦ ἐκλέκτορος Ἀλβέρτου κηρυχθέντος ὑπὲρ τῆς Βιέννης καὶ ἄλλων ἄλλα προτεινόντων, ἠναγκάσθη τέλος νὰ ἀποκλίνῃ ὑπὲρ τῆς Ἀβινιῶνος ἢ πόλεως τινος τῆς Σαβοΐας³. Τοῦτο ἤγαγεν εἰς ὀριστικὴν διάσπασιν τῆς Συνόδου, τῶν σπουδαιότερων μελῶν αὐτῆς, ἠγουμένων τῶν παπικῶν λεγάτων μετὰ τοῦ Καισαρίνη, ἀποτελεσάντων τὴν μειοψηφίαν καὶ αὐτοκληθέντων «ἡ ἁγία ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδος» ἀπέναντι τῆς ὑπὸ τοὺς δύο γάλλους ἀρχιεπισκόπους πλειοψηφίας. Ὁ πάπας τότε ἀνέλαβε ζωηρότερον τὸν κατὰ τῆς Συνόδου ἀγῶνα, τὸ μὲν δι' ἐγκυκλίου καταγγείλας αὐτὴν πρὸς ὅλον τὸν καθολικὸν κόσμον ὡς παρανομοῦσαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συγκλήσεως αὐτῆς, τὸ δὲ

1. Cccconi doc. LX p. 164-165 καὶ LXI p. 166-167

2. Αὐτόθι, doc. LXXXV p. 235-238.

3. Cccconi doc. XC p. 247. Hefele XI p. 355. Τὰ τῆς ψηφοφορίας περὶ ἐκλογῆς πόλεως φέρονται παρὰ Cccconi XCVII p. 261-262 καὶ XCVIII p. 265-269.

καὶ ἐπιτηδείως ραδιουργῶν παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς Ἀβινιῶνος ὅπως μὴ ἀφροισθῆ τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τῆν σύνοδον παπῶν ¹.

Ἡ κυριωτάτη ὁμως ἐνίσχυσις εἰς τὸν Εὐγένιον ἦλθεν ἐκ Κπόλεως. Ἐνταῦθα προβλέποντες τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἑλληνικῶν ἀξιώσεων ὑπὸ τῶν ἐν Βασιλεῖα προέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν ἀρχιερέων καὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πατρισρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων ἡγεμόνων (Ρωσίας, Σερβίας, Βλαχίας, Τραπεζοῦντος) καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν ², ἔτι δὲ εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων ἐπιμάχων ζητημάτων καὶ παρασκευὴν εἰς τὴν περὶ αὐτῶν συζήτησιν. Ἐπειδὴ ὁμως περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου ἀνηγγέλθη σπουδαία κίνησις τῶν Τούρκων ἐν Βαλκανικῇ, ὃ δὲ Μουράτ ὁ β' παρασκευάζετο κατὰ τῆς Βλαχίας, ὃ Παλαιολόγος σπεύδων νὰ προλάβῃ τὸν ἄμεσον κίνδυνον ἀπέστειλε ταχέως νέαν πρεσβείαν εἰς τὴν Δύσιν ἐκ τοῦ Ἰωάννου Δισυπάτου καὶ τοῦ Μανουὴλ Ταρχανιώτου Βουλλωτοῦ. Καὶ ἐπισήμως μὲν ἐδηλώθη ὅτι ἀμφότεροι ἀποστέλλονται πρὸς τὴν Σύνοδον καὶ τὸν πάπαν ὅπως διαλλάξωσιν αὐτοὺς καὶ ἐπισπεύσωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γενομένων συμφωνιῶν ³, ἰδίᾳ δὲ ἐνετάλησαν ἵνα, ἂν εὕρωσι τοὺς ἐν Βασιλεῖα μὴ δυναμένους νὰ πληρώσωσι τὰς ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις, ἀπέλθωσιν πρὸς τὸν πάπαν καὶ «ἂν οὗτος θέλῃ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο καὶ συνεργήσῃ ἵνα συνέλθῃ *οἰκουμενικῇ, κανονικῇ, ἀπαραβίαστος καὶ ἐλευθέρα* σύνοδος, παρέχων πάσας τὰς δαπάνας καὶ τὰ ἀναγκαῖα κατὰ τὸν τύπον τοῦ δεκρέτου τῆς Συνόδου... καὶ ἐκδώσῃ διαβατήρια κατὰ τὸν τύπον τῆς εἰρημένης συνόδου καὶ πάντα ταῦτα θελήσῃ ταχέως νὰ ἐκτελέσῃ καὶ πραγματικῶς» νὰ συμφωνήσωσι μετ' αὐτοῦ ἐπισήμως ἐξ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, ὑπισχνούμενοι ὅτι ἐπὶ τούτοις «θὰ πλεύσωσιν αὐτοὶ μετ' ὅλης τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἐν τῷ δεκρέτῳ ὀνομασμένων τόπων τῆς Ἰταλίας» ⁴. Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω πολιτικοῦ λόγου,

1. Cccconi XCIII p. 279 πρβλ. καὶ Hefele XI p. 360.

2. *Ἰω. Ραγουζαίου Ἐκθεσις παρὰ Cccconi ἐνθ' ἀνωτ.* 487. 498' λεπτομερείας βλ. *Α. Ν. Διαμαντοπούλου* : Μάρκος ὁ Εὐγενικός κτλ. σελ. 57-59.

3. *Ἰω. Ραγουζαίου Ἐκθεσις ἐνθ' ἀνωτ.* p. 500.

4. Αἱ ὁδηγοὶ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Πατριάρχου ἐκδοθεῖσαι εἰς τὰ Πρακτικά τῆς ἐν Βασιλεῖα συνόδου εὗρισκονται καὶ παρὰ Cccconi doc. XCIV p. 259-260. Ὁ δὲ *Συρόπουλος* III, 5,48 ὡς λόγον τῆς ἀποστολῆς τῶν δύο πρεσβέων φέρει τὴν ἐπίσημον διάδοσιν «ἔστειλε καὶ πρὸς τὸν παπᾶν... ἵνα δώσῃ αὐτῷ εἰδῆσιν ὅπως ὁ Βασιλεὺς ἐτοιμάζεται ἐλθεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, ἵνα καὶ ὁ

ἄλλης πόλεως ὡς ἔδρας τῆς ἐνωτικῆς συνόδου κατὰ τὰ εἰς τοὺς ἙΛληνας ὑπεσχημένα¹.

Ἐν τούτοις ἡ πλειοψηφία ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς· διότι ἡ Ἀβινιῶν παρὰ πάσας τὰς ραδιουργίας τοῦ Εὐγενίου ἐδέχθη νὰ καταβάλῃ τὰς δαπάνας τῆς ἐνωτικῆς συνόδου ἐμπροθέσμως, καὶ ἐξέλεξε τέσσαρας ἐπισκόπους (τῆς Lübeck, Viseu, Parma καὶ Lausana) ὅπως ὀδηγήσωσι τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν Δύσιν. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἡ μειοψηφία προέβη εἰς ἐκλογὴν τῆς Φλωρεντίας ἢ τῆς Οὐτίνης ὡς ἔδρας τῆς συνόδου, ἐπηκολούθησαν ἀντεγκλήσεις καὶ φοβερὰ ἀκοσμία· ὁ δὲ ἐκ τῶν προέδρων τῆς Συνόδου καὶ παπικὸς ἀπεσταλμένος ἀρχιεπί. Τάραντος διὰ δόλου ἐξέκλεψε τὴν σφραγίδα τῆς Συνόδου καὶ ἐσφράγισε καὶ τῆς μειοψηφίας τὴν ἀπόφασιν². Ἀμφότεραι αἱ μερίδες ἀνήγγειλαν τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα ὡς συνοδικὰς ἀποφάσεις εἰς τε τὸν Σιγισμοῦνδον, τὸν πάπαν καὶ πολλοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀπεδοκίμασαν τὰς ἐνεργείας τῆς μειοψηφίας³· ὁ Σιγισμοῦνδος μάλιστα ρητῶς ἀπέκρουσε τὴν ἐκλογὴν οἷας δῆποτε ἰταλικῆς πόλεως⁴· ὁ δὲ ἰσχυρὸς δούξ τοῦ Μεδιολάνου, ἐχθρὸς ἀσπονδος τῶν Μεδίκων, κατεξάνεστη κατὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς Φλωρεντίας, ἀπαλήσας ὅτι θ' ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς χώρας αὐτοῦ ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν σύνοδον, θ' ἀποκλείσῃ δὲ πάντας τοὺς ἄλλους νὰ διέλθωσι διὰ τῶν κτήσεων αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν του ἡγεμόνων θ' ἀξιώσῃ νὰ μὴ ὑποστηρίξωσι τὸ ἔργον τῆς συνόδου⁵.

31. Ἐν μέσῳ τόσων ἀσχημιῶν καὶ θορύβου ἀπῆλθον οἱ δύο Ἑλληνες πρέσβεις ἐκ Βασιλείας εἰς Βονωνίαν πρὸς τὸν πάπαν, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τῆς μειοψηφίας ἐπισκόπων Dignes καὶ Λισσαβῶνος καὶ τοῦ Νικολάου de Cusa, οἵτινες κατερχόμενοι εἰς Φλωρεντίαν καὶ λαμβάνοντες τὰς ὑπεσχημένας ὑπὸ τῶν Μεδίκων δα-

1. Ceccconi doc. CXVII p. 308-309. Ἡ διαμαρτυρία ἐγένετο τῇ 12 Ἀπριλίου 1437 πρὶν ληφθῆ ἢ ἐξ Ἀβινιῶνος πληροφορία περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς πόλεως ταύτης, σταλεῖσα ἡδὴ τῇ 6 Ἀπριλίου.

2. Hefele XI p. 362-364, ἐνθα περιγράφονται αἱ ἀσχημίαι τῶν δύο μερίδων, ἐξ ὧν ἠπειλήθη αἱματοχυσία, προληφθεῖσα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεως.

3. Hefele XI, p. 364-365, Ceccconi doc. CXXX p. 350-351 καὶ CXXXIII p. 370-371.

4. Ceccconi αὐτ. p. 371.

5. doc. CXXXII p. 352-353.

εἰς τὴν ἀπότομον ταύτην μεταστροφήν τοῦ Παλαιολόγου συνετέλεσε πάλιν ὁ Γαγαταῖος, ὅς ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1436 ἐκόμισε νέας εἰδήσεις, τοὺς πάντας πείθων περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκτελέσεως τῶν ὑπεσχημένων, δυσφημίζων τὴν Σύνοδον καὶ τὸν Καισαρίνη καὶ διὰ παντὸς τρόπου διαβεβαιούμενος τοὺς Ἕλληνας περὶ ἐπιτυχίας ἂν ἀποσταλῆ πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεια ἐκ λαϊκῶν καὶ κληρικῶν, ὧν τὰς δαπάνας ἀνελάμβανε προθύμως αὐτός ¹. Μικρὸν ὅμως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν δύο πρέσβεων ἐκομίσθη ἐκ Βασιλείας τὸ διωρθωμένον «δεκρέτον» καὶ πᾶσαι αἱ περὶ τῶν ἐκεῖ συμβάντων μέχρι τοῦδε εἰδήσεις καὶ ἐπεταχύνθησαν αἱ παρασκευαὶ διὰ τὴν ἀναχώρησιν οὐχὶ ἄνευ νέων προστριβῶν μεταξὺ τοῦ Ἰωάννου Ραγουζαίου καὶ τῶν Ἑλλήνων, κατ' ἔξοχὴν ἕνεκα τῶν περιορισμῶν, οὓς οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἔθεσαν εἰς τὰ πληρεξούσια τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν γράμματα, μὴ παρέχοντες εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας ². Τέλος ὅμως καὶ τοῦτο τὸ ζήτημα διηυθετήθη κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συνοδικοῦ πρέσβεως.

30. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον ἐν Κπόλει, οἱ δύο Ἕλληνες πρέσβεις ἐλθόντες εἰς τὴν Δύσιν μετέβησαν ὁ μὲν εἰς τὸν πάπαν, ὁ δὲ Δισύπατος εἰς Βασιλείαν, ἔνθα δὲν ἐβράδυνε ν' ἀντιληφθῆ τῆς ἀληθοῦς αὐτόθι καταστάσεως, καθ' ἣν δύο μερίδες καὶ ἀριθμητικῶς καὶ ποιοτικῶς ἄνισοι πρὸς ἀλλήλας διεξεδίκουν τὴν νόμιμον τῆς συνόδου ἐκπροσώπησιν, ῥαδιουργοῦσαι ἀλλήλας καὶ ὑβριζόμεναι. Μαθὼν ὅτι ἦδη ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου ἡ πλειοψηφία τῆς Συνόδου ὥρισεν ὡς ἔδραν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τὴν Ἀβινιῶνα διεμαρτυρήθη τῇ 15 Φεβρουαρίου 1437 πρὸς τοὺς συνοδικοὺς διὰ τὴν ἐκλογὴν πόλεως μὴ περιλαμβανομένης ἐν τῇ συμφωνίᾳ καὶ ὅλως ἀσυμφόρου εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ ³. Τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην ἐπαναληφθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκ Βονωνίας ἐλθόντος Βουλλωτοῦ ἐνίσχυσε κοινὸν διάβημα τῶν παρὰ τῇ Συνόδῳ λεγμάτων τοῦ πάπα καὶ τῶν προέδρων αὐτῆς, οἵτινες λοβόντες ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ Ἀβινιῶν δὲν ἐπλήρωσε τὰς διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς ἀναληφθείσας οἰκονομικὰς ὑποχρεώσεις, παρελθούσης ἤδη τῆς προθεσμίας, προσκαλοῦσι τὴν Σύνοδον νὰ φροντίσῃ περὶ ἐκλογῆς

πάπας πρὸς τοῦτο ὑπάρχη ἔτοιμος. Ἐστειλε δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν Βασιλείᾳ σύνοδον Ἰω. τὸν Δισύπατον. . . ἵνα ἐπιμεληθῶσι κακεῖνοι στείλαι τὰ κάτωρα».

1. Ἐκθεσις Ἰω. τοῦ Ραγουζαίου ἐνθ' ἄνωτ p. 500-501.

2. Αὐτόθι p. 503-504 πρβλ. Συρόπουλ. III, 3-4, 46-47.

3. Cesconi doc. GVI καὶ CVII καὶ GVIII p. 282-288.

ἄλλης πόλεως ὡς ἔδρας τῆς ἐνωτικῆς συνόδου κατὰ τὰ εἰς τοὺς Ἑλληνας ὑπεσχημένα ¹.

Ἐν τούτοις ἡ πλειοψηφία ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς· διότι ἡ Ἀβινιῶν παρὰ πάσας τὰς ραδιουργίας τοῦ Εὐγενίου ἐδέχθη νὰ καταβάλλῃ τὰς δαπάνας τῆς ἐνωτικῆς συνόδου ἐμπροθέσμως, καὶ ἐξέλεξε τέσσαρας ἐπισκόπους (τῆς Lübeck, Viseu, Parma καὶ Lausana) ὅπως ὀδηγήσωσι τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν Δύσιν. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἡ μειοψηφία προσέβη εἰς ἐκλογὴν τῆς Φλωρεντίας ἢ τῆς Οὐτίνης ὡς ἔδρας τῆς συνόδου, ἐπηκολούθησαν ἀντεγκλήσεις καὶ φοβερὰ ἀκοσμία· ὁ δὲ ἐκ τῶν προέδρων τῆς Συνόδου καὶ παπικὸς ἀπεσταλμένος ἀρχιεπ. Τάραντος διὰ δόλου ἐξέκλεψε τὴν σφραγίδα τῆς Συνόδου καὶ ἐσφράγισε καὶ τῆς μειοψηφίας τὴν ἀπόφασιν ². Ἀμφότεραι αἱ μερίδες ἀνήγγειλαν τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα ὡς συνοδικὰς ἀποφάσεις εἰς τε τὸν Σιγισμουῆνδον, τὸν πάπαν καὶ πολλοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀπεδοκίμασαν τὰς ἐνεργείας τῆς μειοψηφίας ³· ὁ Σιγισμουῆνδος μάλιστα ρητῶς ἀπέκρουσε τὴν ἐκλογὴν οἷας δῆποτε ἰταλικῆς πόλεως ⁴· ὁ δὲ ἰσχυρὸς δοῦς τοῦ Μεδιολάνου, ἔχθρὸς ἄσπονδος τῶν Μεδίκων, κατεξανέστη κατὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς Φλωρεντίας, ἀπειλῆσας ὅτι θ' ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς χώρας αὐτοῦ ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν σύνοδον, θ' ἀποκλείσῃ δὲ πάντας τοὺς ἄλλους νὰ διέλθωσι διὰ τῶν κτήσεων αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν του ἡγεμόνων θ' ἀξιώσῃ νὰ μὴ ὑποστηρίξωσι τὸ ἔργον τῆς συνόδου ⁵.

31. Ἐν μέσῳ τόσων ἀσχημιῶν καὶ θορύβου ἀπῆλθον οἱ δύο Ἑλληνας πρέσβεις ἐκ Βιαιλείας εἰς Βονωνίαν πρὸς τὸν πάπαν, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τῆς μειοψηφίας ἐπισκόπων Dignes καὶ Λισσαβῶνος καὶ τοῦ Νικολάου de Cusa, οἵτινες κατερχόμενοι εἰς Φλωρεντίαν καὶ λαμβάνοντες τὰς ὑπεσχημένας ὑπὸ τῶν Μεδίκων δα-

1. Cecconi doc. CXVII p. 308-309. Ἡ διαμαρτυρία ἐγένετο τῇ 12 Ἀπριλίου 1487 πρὶν ληφθῆ ἢ ἐξ Ἀβινιῶνος πληροφορία περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς πόλεως ταύτης, σταλείσα ἤδη τῇ 6 Ἀπριλίου.

2. Hefele XI p. 362-364. ἔνθα περιγράφονται αἱ ἀσχημίαι τῶν δύο μερίδων, ἐξ ὧν ἡτελεύθη αἵματοχυσία, προληφθεῖσα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως στρατιωτικῆς ἀνάμειψης τῆς πόλεως.

3. Hefele XI, p. 364-365, Cecconi doc. CXXX p. 350-351 καὶ CXXXIII p. 370-371.

4. Cecconi αὐτ. p. 371.

5. doc. CXXXII p. 352-353.

πάντας ἐμελλον νὰ πλεῦσαι εἰς Κιόλον πρὸς μεταφορὰν τῶν Ἑλλήνων εἰς Ἰταλίαν¹. Ἐν Βονωνίᾳ ἤδη περιεπαύχσαν τὸν ὑπὸ τῶν Μεδίκων ὑποστηριζόμενον Εὐγένιον πολλοὶ ἐκ τῶν διαπληκτιζομένων ἰταλικῶν πόλεων, ἐλθὼν δὲ καὶ ὁ Λαυρέντιος Μέδικος ἀπέσπασε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πάπα περὶ μεταφορᾶς τῆς ἐνωτικῆς συνόδου εἰς Φλωρεντίαν. Ἐκεῖ εὐρίσκετο καὶ Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος ὡς ἰδιαιτερος τοῦ πάπα γραμματεὺς μετακληθεὶς ἐκ Βενετίας², τέλος δὲ ὁ Gatatoni, πρὸ μικροῦ ἐπανελθὼν ἐκ Κόβλεως καὶ διὰ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας αὐτοῦ προαχθεὶς εἰς ἐπ. Κορώνης³. Πᾶσα αὕτη ἢ περὶ τὸν πάπαν ἀτμόσφαιρα εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ τοὺς δύο Ἑλλήνας πρέσβεις, ὧν ὁ εἷς, ὁ Βουλλωτῆς, ἤδη πρότερον κατέστη οἰκειὸς εἰς τὸν Εὐγένιον. Οὗτος δαμιλέστατος περὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς ἀμοιβὰς δὲν ἐφείσθη αὐτῶν πρὸς τὸν μεγαλομανῆ καὶ οὐχὶ ξένον πρὸς τὸν λατινικὸν κόσμον Ἰωάννην τὸν Δισύπατον⁴. Ἀκούσας τῆ 14 Μαΐ ν εὐμενῶς τὴν κολακευτικωτάτην προσφώνησιν τούτου καὶ τὴν αἰτησιν ὅπως ἐπικυρώσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βασιλείᾳ Συνόδου (δηλ. τῆς μειοψηφίας), ἃς καὶ αὐτὸς δέχεται, ὁ Εὐγένιος ἐπεκύρωσε διὰ τῆς ἀπὸ 30 Μαΐου 1437 βούλλης αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις ἐκείνας⁵, τοὺς δὲ πρέσβεις, ἔξαιρετικῶς δὲ τὸν Δισύπατον, διὰ πολλῆς περιέβολε τιμῆς, «οἰκειὸν καὶ ἐπίτιμον ὑπασπιστήν» ἑαυτοῦ δι' ἰδιαιτέρον γράμματος ὀνομάσας⁶. Ἀμέσως δ' ἔπειτα ἐπελήφθη τῆς ἐκτελέσεως τῶν συμφωνιῶν. Καὶ ἔδρα μὲν τῆς Συνόδου ὠρίσθη ἡ Φλωρεντία ἀγγελίαι δὲ ἐπίσημοι περὶ τούτου ἐστάλησαν πρὸς τὸν Σιγισμοῦνδον, Κόρολον τὸν VII τῆς Γαλλίας, τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Πορτογαλλίας, τὸν δοῦκα τῆς Γενοῦης καὶ ἄλλους⁷, εὐ; ὁ Εὐγένιος ἠξίου καὶ θερμῶς παρεκίλει νὰ συντελέσωσι τὸ ἐπ' αὐτοῖς

1. Ceccconi doc. CXXXVI p. 364.

2. Κ. Σάθα Νεοελλην. Φιλολογία σελ. 41-52.

3. Ceccconi doc. CXXXVII p. 368

4. Ὁ οἶκος τῶν Δισυπατιῶν, συγγειῆς τῶν Παλαιολόγων (Du Cange Familiae Byzantinae p. 256) πολλῶν ἀπαντιᾷ εἰς διπλωματικὰς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Δύσει ἀποστολὰς (Berger de Xivrey ἐν Mémoires de l' Institut de France t. 19 ἔτ. 1853 p. 140 καὶ 153). Ὁ Ἰωάννης συνώδευσε τὸν Ἰσίδωρον εἰς Βασιλείαν ἤτοι δὲ εἰδήμων τῆς λατινικῆς.

5. Ceccconi doc. CXXXVI p. 341-345.

6. Ceccconi doc. CXLV p. 382. Ὁ πάπας ὡ. ισην αὐτῷ καὶ ἐτήσιον χορηγήμα 1000 φλωρινῶν.

7. Ceccconi doc. CXXVII p. 346 καὶ CXXXI p. 350-351.

εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως καὶ ἀπῆρει τὴν ἐκδοσὶν διαβατηρίων διὰ τοὺς ἀναμενόμενους Ἕλληνας. Ἐξέδωκε δὲ καὶ αὐτὸς γενικὸν διαβατήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, ἐν ᾧ ἐλαμβάνοντο εὐρύτατα ὑπ' ὄψει αἱ γνωσταὶ ἀξιώσεις τῶν ἐν Κπόλει περὶ δικαιώματος ἑτεροδικίας τῶν Ἑλλήνων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ περὶ ἐπιστροφῆς αὐτῶν οἴκαδε διὰ δαπάνης τοῦ πάπα κἄν τε ἐπακολουθήσῃ ἡ ἔνωσις κἄν τε μὴ¹. Ἐν ᾧ ὁμοῦ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ ἡ εἰδησις περὶ ἐκλογῆς τῆς Φλωρεντίας καὶ περὶ ἐτοιμασίας πλοίων πρὸς ἀπόπλουν ἐφθάνεν εἰς Κπολιν καὶ ἐπλήρου χαρᾶς τοὺς Ἕλληνας², αἰφνης οἱ ἐν Βονωνίᾳ μανθάνουσι τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τοῦ δουκὸς τοῦ Μεδιολάνου καὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν Μεδίκων περὶ παροχῆς νέων ἐγγυήσεων διὰ τὸ αὐξηθὲν ποσὸν τῶν δαπανῶν καὶ περὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ πάπα μετὰ τῆς αὐτῆς αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ἀπόπλου τῶν πλοίων εἰς Κπολιν, ἐν Φλωρεντίᾳ³, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀπροκάλυπτον ἀποδοκίμασίαν τοῦ Σιγισμούνδου τῆς ἐν Βασιλείᾳ διαγωγῆς τῆς μειοψηφίας, ἀπειλήσαντος καὶ αὐστηρὰν τῶν ἐνόχων τιμωρίαν⁴. Τὸν πάπαν τότε ἔσωσεν ἡ προφανῆς παρασπονδία τοῦ Δισυπάτου, ὅστις, παρὰ τὰς σαφεῖς ὁδηγίας τῶν πληρεξουσίων ἐγγράφων αὐτοῦ, οὐ μόνον ἀφῆκεν ἀδιαμαρτυρήτως νὰ παρέλθῃ ἡ προθεσμία τῆς ἀποστολῆς πλοίων, ἀλλὰ τοὺς μὲν συνοδικοὺς τῆς Βασιλείας, ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐτοιμοὺς ν' ἀποπλεύσωσιν, ἐξηπάτησεν εἰπὼν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀξιοῖ νὰ ἔλθωσιν εἰς Κπολιν μετὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἵνα μὴ προκαλούμενοι οἱ Τοῦρκοι ἐπέλθωσι κατὰ τῆς πρωτευούσης πρὸ τῆς λήξεως τῆς συγκομιδῆς⁵, ἐδέχθη δὲ ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Εὐγενίου νὰ παραμείνῃ ἔκκρεμὸς τὸ ζήτημα τῆς ὀριστικῆς ἔδρας τῆς συνόδου μέχρι τοῦ ἀπόπλου τῶν Ἑλλήνων εἰς Βενετίαν⁶ καὶ δὲν ἀπέστειλε, κατὰ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ, τὸν Βουλλωτὴν πρότερον εἰς Κπολιν ὅπως πληροφορήσῃ τὸν Παλαιολόγον περὶ τῆς πορείας τῶν διαπραγματεύσεων.

32. Οὕτως ἐξασφαλισθεὶς ὁ Εὐγένιος ἔσπευσε νὰ ναυλώσῃ πλοῖα ἰδίαις δαπάναις ἐν Βενετίᾳ, ἐφ' ὧν ἀπέπλευσαν εἰς Κπολιν οἱ δυο Ἕλληνες πρέσβεις, ὁ λεγαῖτος ἀρχιεπ. Μίρκος Ταραντασίου, ὁ Garatoni ὡς

1. Cecconi doc. CXXXI p. 350-351.

2. Ἐκθεσις Ἰω. Παρουζαίου τ. 506.

3. Cecconi doc. GXXXIII p. 355-358.

4. Cecconi doc. CXXXVIII p. 370-371.

5. Συρόπουλ. III, 12, 55-56, καὶ ἐκθεσις Ἰω. Παρουζαίου παρὰ Cecconi doc. CLXXIX p. 533-534.

6. Cecconi doc. CXXXI p. 350-351, πρβλ. καὶ p. 375-376.

βαίουν ὅμως ὅτι ὅπως ἀνακριβῆ ἦσαν πάντα τὰ διαδιδόμενα περὶ ἐπιχειμένης ἀποστολῆς πλοίων καὶ πρέσβων καὶ παρὰ τῆς πλειοψηφούς της μερίδος τῆς Συνόδου, ἀουσιότως συνεπιμαρτυρούτων εἰς ταῦτα καὶ τοῦ Διουσπάτου καὶ τοῦ Βουλλωτοῦ ¹. Οὗτοι καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχη διεκήρυξαν ὅτι «ὁ πάπας συνεβιβάσθη μετὰ τῆς ἐν Βασιλείᾳ Συνόδου καὶ ἠνώθησαν καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων συνῆλθον καὶ εἰσὶ μετὰ τοῦ πάπα, ἄλλοι δ' ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια καὶ ἡ σύνοδος ἔπαυσε, ἔχει δὲ τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν πᾶσαν ὁ πάπας, διὸ καὶ τὰ κάτεργα καὶ τὰς ἐξόδους ἔστειλεν, ἵνα μετ' ἐκείνου συγκροτηθῆ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος»². Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἦλθεν εἰς Κπολιν καὶ ὁ λεγάτος ἐκ Κρήτης μετὰ τοῦ de Cusa καὶ τριῶν μεγάλων πλοίων καὶ 300 τοξοτῶν ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐκ Πελοποννήσου μετακλήθεις Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀδελφὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ³. Ὁ λεγάτος ἀφ' οὗ διὰ δριμείας γλώσσης ἐπεχείρησε νὰ περιορίσῃ τὰς ὑπόπτους τοῦ πολὺ ζητητικοῦ Ἰωάννου Ραγουζαίου διαθέσεις ⁴, παρέστη ἔπειτα πρὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπιδούξ τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν τοῦ Εὐγενίου ἐξέσθηκε τὰ γνωστὰ ἤδη ἐν Βονωνίᾳ πεπραγμένα καὶ ἀπήτησε τὴν ἐπικύρωσιν τῶν συμφωνιῶν ἐκείνων. Ὁ Παλαιολόγος, ὅστις ἤδη ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς παρεσκευάζετο πρὸς ἀπόπλουν, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συμμετοχὴν πλειόνων τῶν 20 ἐπισκόπων, διότι οἱ λοιποὶ ἠρνήθησαν ν' ἀπέλθωσιν ἢ διὰ γῆρας καὶ ἄλλους προσωπικοὺς λόγους ἢ διότι αἱ ἐπαρχίαι αὐτῶν εὕρισκοντο ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Τούρκων καὶ θὰ ἐκινδύνευον καὶ αὐτοὶ καὶ τὸ ποίμνιον αὐτῶν ⁵.

34. Μεταξὺ ὅμως τῶν παρασκευῶν τούτων αἴφνης διεδόθη ὅτι «ἔρχονται κάτεργα ἐκ τῆς Συνόδου καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Χίον». Παρὰ πᾶσαν δὲ τὴν διάψευσιν τῆς εἰδήσεως ὑπὸ τῶν παπικῶν πρέσβων καὶ τοῦ Διουσπάτου, μετὰ 4 ἡμέρας τῆ 3 Ὀκτωβρίου ἐφάνησαν ἐρχόμενα τέσσαρα πλοῖα, ἐφ' ὧν ἤρχοντο οἱ ἐπ. Λουδοβίκος τῆς Βίζης

1. *Συρόπουλ.* III, 11, 54.

2. *Συρόπουλ.* III, 9, 52-53.

3. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπέβη τῆς παπικῆς τριήρους ἐξ Εὐβοίας, ὅπου μετέβη ἀναχωρήσας ἐκ Πατρῶν τῆ 5 Σεπτεμβρίου 1437 «καὶ τῆ 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπεσώθημεν εἰς τὴν Πόλιν» λέγει ὁ συνοδὸς τοῦ Κωνσταντίνου *Φραντζῆς* Ἰστορ. II, 12, 163.

4. Ἐκθέσις Ἰω. Ραγουζαίου ἐνθ. ἀνωτ. p. 509.

5. *Συρόπουλ.* II, 10, 53.

βαίνουν ὁμως ὅτι ὅλως ἀνακριβῆ ἦσαν πάντα τὰ διαδιδόμενα περὶ ἐπι-
κειμένης ἀποστολῆς πλοίων καὶ πρέσβων καὶ παρὰ τῆς πλειοψηφού-
σης μερίδος τῆς Συνόδου, ἀσυστόλως συνεπιμαρτυρούντων εἰς ταῦτα
καὶ τοῦ Δισυπάτου καὶ τοῦ Βουλλατοῦ ¹. Οὗτοι καὶ πρὸς τὸν βασιλέα
καὶ τὸν πατριάρχην διεκήρυξαν ὅτι «ὁ πάπας συνεβιάσθη μετὰ τῆς ἐν
Βασιλείᾳ Συνόδου καὶ ἠνώθησαν καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων συ-
νήλθον καὶ εἰσὶ μετὰ τοῦ πάπα, ἄλλοι δ' ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια καὶ ἡ
σύνοδος ἔπαυσε, ἔχει δὲ τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν πᾶσαν ὁ πάπας, διό
καὶ τὰ κάτεργα καὶ τὰς ἐξόδους ἔστειλεν, ἵνα μετ' ἐκείνου συγκρο-
τηθῆ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος» ². Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἦλθεν εἰς
Κπολιν καὶ ὁ λεγαῖτος ἐκ Κρήτης μετὰ τοῦ de Cusa καὶ τριῶν μεγά-
λων πλοίων καὶ 300 τοξοτῶν ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐκ Πελοποννήσου μετα-
κληθεὶς Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀδελ-
φὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ³. Ὁ λεγαῖτος ἀφ' οὗ διὰ δρι-
μείας γλώσσης ἐπεχείρησε νὰ περιορίσῃ τὰς ὑπόπτους τοῦ πολὺ ζητη-
τικοῦ Ἰωάννου Ραγουζαίου διαθέσεις ⁴, παρέστη ἔπειτα πρὸ τοῦ Βα-
σιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπιδούξ τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν τοῦ
Εὐγενίου ἐξέδθη τὰ γνωστὰ ἤδη ἐν Βονωνίᾳ πεπραγμένα καὶ ἀπή-
τησε τὴν ἐπικύρωσιν τῶν συμφωνιῶν ἐκείνων. Ὁ Παλαιολόγος, ὅστις
ἤδη ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς παρεσκευάζετο πρὸς ἀπόπλουν, δὲν κατώρθωσε
νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συμμετοχὴν πλειόνων τῶν 20 ἐπισκόπων, διότι οἱ
λοιποὶ ἠρνήθησαν ν' ἀπέλθωσιν ἢ διὰ γῆρας καὶ ἄλλους προσωπικοὺς
λόγους ἢ διότι αἱ ἐπαρχαὶ αὐτῶν εὗρισκοντο ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν
Τούρκων καὶ θὰ ἐκινδύνευον καὶ αὐτοὶ καὶ τὸ ποίμνιον αὐτῶν ⁵.

34. Μεταξὺ ὧν τῶν παρασκευῶν τούτων αἴφνης διεδόθη ὅτι
ἐρχονται κάτεργα ἐκ τῆς Συνόδου καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Χίον». Παρὰ
πᾶσαν δὲ τὴν διάψευσιν τῆς εἰδήσεως ὑπὸ τῶν παπικῶν πρέσβων
καὶ τοῦ Δισυπάτου, μετὰ 4 ἡμέρας τῇ 3 Ὀκτωβρίου ἐφάνησαν ἐρχό-
μενα τέσσαρα πλοῖα, ἐφ' ὧν ἤρχοντο οἱ ἐπ. Λουδοβίκος τῆς Βίζης

1. Συρόπουλ. III, 11, 54.

2. Συρόπουλ. III, 9, 52-53.

3. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπέβη τῆς παπικῆς τριήρους ἐξ Εὐβοίας, ὅπου μετέβη
ναχωρήσας ἐκ Πατρῶν τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1437 «καὶ τῇ 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς
πεσώθημεν εἰς τὴν Πόλιν» λέγει ὁ συνοδὸς τοῦ Κωνσταντίνου Φραντζῆς
[ιστορ. II, 12, 163.

4. Ἐκθεσις Ἰω. Ραγουζαίου ἐνθ. ἀνωτ. p. 509.

5. Συρόπουλ. II, 10, 53.

καὶ Λουδοβίκος τῆς Λωζάνης, οἵτινες κατορθώσαντες νὰ ἐξεύρωσι χρήματα καὶ πλοῖα ἐν Ἀβινιῶνι καὶ Σαβοῖᾳ ἤρχοντο πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνιῶν τοῦ συνοδικοῦ «δικαίου»¹. Ἐβδόμητος εἶνε ἡ ἐκπλήξις τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τῆς ἀληθείας τῶν ἐν τῇ Δύσει πραγμάτων. Οἱ παπικοὶ πρέσβεις καὶ ὁ ναύαρχος Condolmero φωραθέντες οὕτω ψευδόμενοι προέβησαν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θρασυτήτος, παρασκευασθέντες εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν συνοδικῶν πλοίων· φλωρεντῖνον πλοῖον, εὐρισκόμενον ἐν τῷ λιμένι Κπόλεως, προσκληθὲν νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς ἠρνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο· ὁ δὲ Παλαιολόγος ἔσπευσε ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸν παπικὸν ναύαρχον πᾶσαν ἐχθρικήν κίνησιν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ κράτους αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Ἰταλὸς ἀντιπαντὸς ἄλλου «διεμνήσατο τῇ Βασιλεῖ ὅτι ὁρισμὸν ἔχει παρὰ τοῦ πάπα ἵνα πολεμήσῃ ὅπου ἂν εὔρη τὰ κάτεργα τῆς Συνόδου καὶ εἰ δυνηθῇ καταδύσῃ καὶ ἀφανίσῃ αὐτά»². Μαθὼν τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τῶν Βενετῶν ὁ Νικόδημος ἐκ Μεντόνης, ναύαρχος τοῦ συνοδικοῦ στολίσκου, καὶ αὐτὸς ἀντιπαρασκευάζετο, ἕως οὗ νέα ἔντονος διαταγὴ τοῦ Βασιλέως κατέπαυσε τὸ πολεμικὸν μένος τοῦ Condolmero καὶ οὕτω τὴν ἐπιούσαν πρᾶσσωμένησθαι τὰ συνοδικὰ πλοῖα εἰς τὸν πολεμικὸν λιμένα τοῦ Κυνηγοῦ³. Ὁ Ἰωάννης ὁ Ραγουζαῖος εἶδε μὲν μετ' ἀνακουφίσεως τοὺς συνοδικοὺς ἐκπληρώσαντας τὰ ὑπεσχημένα, ἀλλ' ἔβλεπε μετ' ὀδύνης προφανῆς τὸ ναυάγιον τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀναμφισβητήτου καὶ οὕτως ἐντελῶς ἀποκαλυφθείσης πρὸ τῶν Ἑλλήνων διαστάσεως τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας· διὰ τοῦτο ἔσπευσε διὰ προσωπικῆς ἐπεμβάσεως νὰ μειριάσῃ τὴν ὀξύτητα τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος ἐπεισοδίου⁴.

35. Οἱ συνοδικοὶ ἀπεσταλμένοι, τυχόντες μεγαλοπρεποῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῶν Ἑλλήνων, τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1437 παρῆστησαν πρὸ τοῦ Παλαιολόγου παρόντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ πλείστον αὐλικῶν καὶ ἐπιδόντες τὰ ἐπίσημα τῆς Συνόδου γράμματα, ὅποια εἶχον πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφούς αὐτοῦ καὶ τὰς αυτοκρατίρας Ὑπομονὴν (μητέρα) καὶ Μαρίαν (σύζυγον τοῦ Ἰωάννου) ἐτι

1. Haller : Concilium Basileense t. V, p. 277-310.

2. Συρῦπουλ. III, 11, 54.

3. Αὐτόθι πρβλ. καὶ ἐκθεσιν Ἰω. τοῦ Ραγουζαίου ἐνθ. ἀνωτ. p. 512.

4. Ἐκθ. Ἰω. τοῦ Ραγουζαίου αὐτ. καὶ Haller t. V, p. 312-313.

δὲ διαβατήρια καὶ προσωπικὰς ἐπιστολάς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ¹, τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας Ἀμδαίου ², τῶν βασιλέων τῆς Σικελίας, τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Πεδερμονίου, τοῦ δουκὸς τοῦ Μεδιολάνου Βισκόντη, τῆς πόλεως Βασιλείας, τῶν πολιτειῶν Φλωρεντίας, Βενετίας, Γενούης καὶ Σιένης καὶ τοῦ ἐν Ἀβινιῶνι παπικοῦ λεγάτου καρδναλίου de Foix, ἐδήλωσαν ὅτι ἤρχοντο πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συμφωνιῶν τῆς Βασιλείας, ἀναμφισβητήτως δ' ἀπέδειξαν ὅτι αὐτοὶ καὶ οὐχὶ οἱ μετὰ τοῦ Caratoni ἐπίσκοποι ἦσαν οἱ ἀληθεῖς τῆς Συνόδου ἀντιπρόσωποι. Τὴν βραδύτητα τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν ἐξήγησαν ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Δισυπάτου ἐν Βασιλείᾳ ὅτι τοιαύτη ἦτο ἡ τοῦ βασιλέως ἀξίωσις, ὅπως δηλ. ἐξασφαλισθῆ ἡ θερινὴ ἐσοδεία ³. ἐπεῖπον ὅμως ὅτι παρὰ πᾶσαν ταύτην τὴν δήλωσιν ἐκείνοι ἐφρόντισαν ν' ἀποστείλωσιν ἐγκαιρῶς ἴδιον τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας ἀγγελιαφόρον, κομίστην γραμμάτων αὐτοῦ τοῦ δουκὸς, τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀραγωνίας καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Μεδιολάνου, ὅστις ὅμως περιπεσὼν εἰς τὰς χεῖρας τῶν παπικῶν πρέσβειων ἐστρεβλώθη καὶ ἐπνίγη ἐν αὐτῷ τῷ λιμένι τῆς Κπόλεως ⁴. Ἡ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκλογή τῆς συνοδικῆς ἑδρας ἐγένετο κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ἵνα διευκολυνθῆ ἡ διὰ θαλάσσης ἀφίξις αὐτοῦ· ἂν ὅμως ἐκλέξη τοιαύτην ἑδραν τὴν Βασιλείαν ἢ Ἀβινιῶνα, ἡ Σύνοδος ἀνελάμβανε νὰ χορηγήσῃ 15,000 δουκάτων διὰ τὰς δαπάνας τῆς μεταβάσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῶν Ἑλλήνων, 10,000 δὲ διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Κπόλεως μετὰ δύο πλοίων καὶ 300 τοξοτῶν· εἰς ταῦτα δ' ἡ Σύνοδος, εἶπον, ἔχει τὴν πλήρη συγκατάφασιν καὶ τοῦ πάπα, οὗ καὶ τὴν γνωστὴν τελευταίαν βουῖλλαν ἐπέδειξαν ⁵. Τὰ αὐτὰ ἐπανέλαβον οἱ συνοδικοὶ πρέσβεις καὶ εἰς τὸν πατρ. Ἰωσήφ κατὰ τὴν παρ' αὐτῷ ἀκρόασιν ἐν τῇ ἀγ. Σοφίᾳ ἐν μέσῳ πολυπληθοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς συναθροίσεως ⁶. Ἐν τούτοις ὁ Παλαιολό-

1. Haller αὐτόθι. Κάρολος ὁ VII ἀνεμίμησε τὸν Παλαιολόγον τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ προυτρέπετο αὐτὸν νὰ δεχθῆ ὡς ἑδρὰν τῆς συνόδου ἐν Ἀβινιῶνι.

2. Haller αὐτόθι. Τὰ γράμματα ταῦτα ἐπέδωκεν ὁ ναύαρχος Νικόδημος ὁ ἐκ Μεγτόνης.

3. Συρόπουλ. III, 12, 55-56.

4. Haller αὐτόθι p. 313 πρβλ. καὶ ἔκθεσιν Ἰω. Ραγουζαίου ἐνθ. ἀνωτ. p. 509.

5. Haller αὐτόθι p. 314-315.

6. Αὐτόθι p. 316-317. Ὁ πατριάρχης περιεστοιχίζετο ὑπὸ 80-100 ἐπισκόπων καὶ ἄλλων κληρικῶν.

ρος παρὰ πάντα ταῦτα τόσῃν ἔδειξεν ἐπιμονὴν εἰς τὸ τυπικὸν ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῆς ἔδρας τῆς Συνόδου καὶ τῆς μετὰ τῆς Συνόδου συνεργασίας τοῦ πάπα, ὥστε εἰς οὐδὲν ἰσχυσαν οὔτε τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα οὔτε αἱ πειστικαὶ τῶν συνοδικῶν πρέσβειων ἐξαγγέλσεις¹, οὔτε τέλος ἡ φρόνιμος συμβουλὴ τοῦ Ἰωάννου Ραγουζαίου, ὅπως μὴ σπεύσῃ ὁ βασιλεὺς ν' ἀπέλθῃ, ἀλλὰ ν' ἀναμείνῃ πρότερον ἀσφαλεστέρας πληροφορίας περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Δύσει². Ὅτε δὲ οἱ συνοδικοὶ ἀνέμνησαν αὐτὸν τὰς ἐπισημοὺς ὑποχρεώσεις, ἃς ἀνέλαβε πρὸς τὴν Σύνοδον διὰ τῶν ἰδίων πρέσβειων, καὶ τὰς δαπάνας τὰς ὑπὸ τῆς Συνόδου μέχρι τοῦδε γενομένας ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολῇ, ὁ Παλαιολόγος ἀπεκρίνατο ὅτι ἀνέλαβεν ὑποχρεώσεις πρὸς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν ἠνωμένην, ἥτις καὶ ἔδαπάνησε διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἐνώσεως, ὑπὸ ὄρους, οὓς ὅμως δὲν ἐτήρησαν οἱ ἐν τῇ Συνόδῳ.

36. Οὕτως ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης εὐρέθησαν ἐν μέσῳ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο ἀντιπάλων πρεσβειῶν, ὧν ἡ ἑτέρα εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτῆς τοῦλάχιστον τὸ ἐπιχείρημα τῆς εἰλικρίνειας, ἐν ᾧ ἡ ἄλλη, ἡ παπική, εἶχε καθ' ἑαυτῆς τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς μετεχειρίσθησαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων πρὸς ὑπερίσχυσιν καὶ μεταξὺ ἄλλων κατηγόρησαν τοὺς συνοδικούς ὡς μὴ ἐπαρκῶς ἐξασφαλίζοντας τὸ οἰκονομικὸν μέρος τοῦ ἔγχειρήματος³. Ὅτε ὅμως ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ οἱ συνοδικοὶ πρέσβεις ἐπέδειξαν εἰς τοὺς Ἕλληνας 20,000 φλωρινίων καὶ χρυσὸν ἀξίας ἑτέρων 10,000 καὶ χρηματικὰς ἐπιταγὰς ὅπως λάβωσιν ἐκ τοῦ Γαλατᾶ ὅσα θελήσουσι χρήματα, οἱ περὶ τὸν Garatoni ἐξύφανεαν συνομωσίαν κατ' αὐτῶν καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ὅπως φονεύσωσιν αὐτούς, σωθέντας μόνον ἐξ ἀπροσδοκῆτου ἀποκαλύψεως τοῦ πράγματος⁴. Οἱ συνοδικοὶ βλέποντες τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Ἰωσήφ φανερῶς προσκειμένους πρὸς τὸν πάπαν πρότειναν νὰ παραμείνωσι τὰ πλοῖα δαπάνῃ

1. Οὗτοι πλὴν ἄλλων διὰ τῶν πολυπληθῶν διαβατηρίων, τὰ ὁποῖα εἶχον παρὰ πλείστον ἡγεμόνων καὶ πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης ἀπεδείκνυον πόσον ἰσχυρὰ ἦτο ἡ Σύνοδος καὶ πόσον συμφερότερον ἦτο εἰς τὸν Παλαιολόγον νὰ προτιμήσῃ ταύτην μᾶλλον ἢ τὸν πάπαν, ὡς δυναμένην νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτῷ πραγματικὴν κατὰ τῶν τούρκων ὑποστήριξιν. Haller αὐτόθι p. 314.

2. Συρόπουλ. III, 14, 57.

3. Συρόπουλ. III, 12, 55.

4. Ἐκθέσεις Ἰω. Ραγουζαίου παρὰ Cecconi ἐνθ' ἀνωτ. p. 521-522.

τῆς Συνόδου, μέχρι οὗ διὰ πρέσβευς αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς μάθη ἐπὶ τόπου παρά τε τῷ πάπα καὶ τῇ Συνόδῳ ἂν ἐπῆλθε συνεννόησις αὐτῶν ἢ μὴ καὶ ἐκ τούτου νὰ ἐξαρτήσῃ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Δύσιν.¹ Εἰς ἐκείναιον ἐπατήθη καὶ ὁ πρὸς τὸν Σιγισμούνδον ἀποσταλεῖς Μανουὴλ ὁ Δισύπατος, δι' οὗ ὁ γερμανὸς αυτοκράτωρ συνεβούλευσε τὸν Παλαιολόγον ὅπως «μὴ πρὸ τοὺς λατίνους ἀπέλθῃ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν»². Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ γενικὴ ἐν Κ)πόλει γνώμη «σχεδὸν πάντων λεγόντων ὅτι οὐ συμφέρει τῷ Βασιλεῖ ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν καὶ οὐδὲ ἔχει αἰτιάσασθαι αὐτοῦ ἐν ὁποιοῦν μέρος· ἔχει γὰρ αἰτίαν νόμιμον καὶ εὐλογωτάτην εἰπεῖν ὅτι, ἐπειδὴ ἔχομεν συμφωνίαν ἵνα ὑπάρχωσιν ὅτε πάπας καὶ ἡ Σύνοδος ἡνωμένοι καὶ οὕτως ἵνα ἔλθωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν οἰκουμ. σύνοδον, ἐκεῖνοι δὲ εἰσιν ἐσχισμένοι καὶ πρὸς ἀλλήλους μάχονται, ἅπτε καὶ ὑμεῖς καὶ εἰρηνευσάτωσαν πρῶτον ἐκεῖνοι καὶ ἐνωθήτωσαν καὶ τότε ἐλευσόμεθα καὶ ἡμεῖς»³. Πάντα ταῦτα εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν. Ὁ Παλαιολόγος ἀπεκρίνατο εἰς τοὺς συνοδικοὺς πρέσβεις ὅτι θ' ἀπέλθῃ ἐπὶ τῶν πρώτων ἐλθόντων πλοίων, τοῦ Εὐγενίου, καὶ θ' ἀποβιβασθῇ εἰς Ἰταλίαν, ὅπου θὰ ἐργασθῇ πρὸς ἐπιτυχίαν συνεννοήσεως μεταξὺ Συνόδου καὶ πάπα πρὸς ἀποτελέσιν ἀπὸ κοινοῦ οἰκουμενικῆς συνόδου· ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει θὰ ἐπανέλθῃ οἴκαδε⁴. Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης οἱ συνοδικοὶ ἐγκατέλιπον τὴν Κ)πολιν, τὴν 2 Νοεμβρίου 1437⁵.

37. Ἐκκληξιν πάντως προξενεῖ ἡ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ τοῦ πάπα καὶ τῶν ἐν Βασιλείᾳ πολιτεία τοῦ Παλαιολόγου. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω λεπτομεροῦς τῶν πραγμάτων ἐκθέσεως οὐδεμία λείπεται ἀμφιβολία ὅτι τὰ πάντα συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς τοῦ ἀπόπλου εἰς τὴν Δύσιν. Προφανὲς εἶνε ὅτι ἡ ἐνωτικὴ σύνοδος ἀπέβαινε ἡ σωτηρίας διὰ τὸν τὰ ἔσχατα κινδυνεύοντα πάπαν· ἄνευ τοῦ ἐνωτικοῦ ζητήματος οὗτος θὰ ἐξηκολούθει ματαίως ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν συνησπισμένων τῆς Βασιλείας μεταρρυθμιστῶν καὶ ἢ θὰ ὑπέκυπτεν

1. Συρόπουλ. III, 12, 56.

2. Αὐτόθι p. 57.

3. Αὐτόθι.

4. Ἐκθεσις Ἰω. Ραγουζαίου αὐτόθι p. 521· καὶ Ἐκθεσις ἐπ. Dignes ἐνθ' ἀνωτ. p. 580.

5. Συρόπουλ. III, 14, 58.

ἢ θὰ ἐπαύετο, ἐπαναλαμβανομένης τῆς ἀπὸ τοῦ 1409 ἱστορίας τοῦ δυτικῆς σχίσματος· τὸναντίον ἢ προσχώρησις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν Εὐγενίου θὰ ἔσφξε τὸν πάπαν, ἔκπτωτον ἐκ Ρώμης, ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ἐν Ἰταλία ἰσχυρῶν ἡγεμόνων ἐγκαταλειμμένον ἢ καὶ ἀντικρως πολεμούμενον, ἐπὶ δὲ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως οὐδεμίαν ἀσχοῦντα ἐπιρροὴν καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν δυνάμενον σοβαρὰν βοήθειαν νὰ δώσῃ εἰς τὸ παρὰ τὸν Βόσπορον Ἑλληνικὸν κράτος, ὅπερ ἦτο ὁ μόνος καὶ ἀληθὴς σκοπὸς τῆς ἐνώσεως, θ' ἀνέστελλε δὲ καὶ τὸ σωτήριον διὰ τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν. ἔργον τῆς μεμετρημένης καὶ σχεδὸν μόνον περὶ κανονικὰ καὶ πρακτικὰ ζητήματα ἀσχοληθείσης ἐν Βασιλείᾳ μεταρρυθμίσεως. Ἡ προσχώρησις δὲ τὸναντίον τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἐν Βασιλείᾳ πιθανὸν θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς τὴν θεολογικὴν συζήτησιν πλείονα ἐλευθερίαν, θὰ ἐνίσχυε τὴν μεταρρυθμίαν, θὰ ἀφήρει πολλὰς παρανοήσεις μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς εὐρύτερας γνωριμίας τοῦ καθολικοῦ κόσμου, πλουσίως ἐν Βασιλείᾳ ἀντιπροσωπευόμενου καὶ διὰ στοιχείων λαϊκῶν καὶ ἀνεξαρτήτων, μετὰ τοῦ ἀνατολικῆς ἐν τῷ προσώπῳ ἐπιφανῶν αὐτοῦ ἀντιπροσώπων. Ἐν Βασιλείᾳ δὲ οὐδεὶς πάντως ὑπῆρχε φόβος ἐκβιασμοῦ καὶ πιέσεως, ἢ δὲ ἐπιδιωκομένη βοήθεια τοῦ κινδυνεύοντος κράτους θὰ ἦτο καὶ πραγματικὴ καὶ ἀποτελεσματικώτερα. Τίνες ὅμως λόγοι ἔπεισαν τὸν Παλαιολόγον ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τῆς ἀβεβαιότητος ἢ μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐγενίου συνεργασίαν; Ἡ παραπροσοβεία τοῦ Ἰω. Δισυπάτου δὲν εἶνε βεβαίως ὁ τελευταῖος λόγος εἰς τὰς ὀριστικὰς τοῦ βασιλέως ἀποφάσεις. Τελείως παραδεδομένος εἰς τὸν πάπαν εἶχε συμφέρον νὰ παραστήσῃ τὰ κατὰ τὸν ρωμαῖον ποντίφηκα ὑπὸ τὰ λαμπρότατα χρώματα, ὑποστηριχθεὶς ἐν τούτῳ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ παπικῇ αὐτῇ Ἑλλήνων προσφύγων, οἵτινες ἔγραψαν πρὸς τὸν Βασιλέα, θερμῶς προτροπέμενοι αὐτὸν νὰ προτιμήσῃ τὸν πάπαν¹. Οὐχὶ ὀλιγώτερον παρεπεισθή ὁ Παλαιολόγος ἐκ τῆς πειστικῶς γενομένης πρὸς αὐτὸν διαβεβαίωσεως ὅτι ἢ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος διασπασθεῖσα εὐρίσκειται εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἀλύσεως αὐτῆς· διότι οὐ μόνον πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων δῆθεν ἐγκατέλιπον αὐτὴν κατελθόντες εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ ἀπελθόντες εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πρόεδρος αὐτῆς Καρδ. Καισαρίνη, ὃν πολὺ ἔτιμα ὁ

1. Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἔγραψε Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος, γραμματεὺς ἤδη τοῦ παπα. Βλ. τὴν ἐπιστολὴν παρὰ Migne τ. 161 στήλ. 895 καὶ Σάθα : Νεοελλοφιλολογία σ. 41-46.

Βασιλεύς ¹, ἐγκατέλιπε δῆθεν τὴν Βασιλείαν ², ὃ δὲ πάπας ἠτοίμαζε τὸ διάταγμα τῆς διαλύσεως αὐτῆς πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἑλλήνων ³. Πρὸς τοῦτους ὁ Παλαιολόγος καταλλήλως διεβεβαίωθη ὅτι δῆθεν ὁ τε Σιγισμουῦνδος καὶ οἱ ἄλλοι βασιεῖς καὶ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης ἀνεκάλεσαν ἐκ Βασιλείας τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν ⁴. Ἴσως οὐκ ὀλίγον ἐβάρυνεν εἰς τὴν πλάστιγγα καὶ ἡ γνώμη τοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις ἔλθων ἐκ Πελοποννήσου ἐγίνωσκε καὶ τοὺς ἐπικειμένους εἰς τὰς ἐκεῖ κτήσεις τῶν Παλαιολόγων κινδύνους ἀπὸ τῶν γειτότων τούρκων τῆς Στερεᾶς ⁵ καὶ ὡς μόνην πιθανὴν ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου ἐνόμιζε τὸν συνασπισμὸν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ χριστιανικῶν στοιχείων, εἰς ὃν θὰ συνετέλει τὰ μέγιστα ἡ ἔνωσις τῶν ἐκκλησιῶν ⁶. Τέλος οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι πολὺ ἐβάρυνεν ἡ γνώμη τοῦ Πατρ. Ἰωσήφ, ἀποκλίνοντος ὑπὲρ τοῦ πάπα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐνδομύχως προσεδόκα τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πολιτικῆς κηδεμονίας, ἐν ᾗ ἀπὸ τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἐν Βασιλείᾳ Συνόδου μόνον ἀπογοητεύσεις περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ν' ἀναμένῃ ἡδύνατο. Προτιμήσας ὁμοῦ τὸν πάπαν ὁ Παλαιολόγος δὲν προσέδικασε τὸ πρᾶγμα ὀριστικῶς, ἀλλ' ἀφῆκε καὶ τινα διέξοδον διὰ τὴν ὑστάτην στιγμήν, ἔλπισας ὅτι ἐπὶ τόπου θὰ ἡδύνατο νὰ μεταβάλλῃ τὰ πρᾶγματα κατὰ τοὺς μυχίους αὐτοῦ σκοποὺς πείθων τῇ ἀρωγῇ τοῦ Σιγισμουῦνδου τὸν τε πάπαν καὶ τοὺς συνοδικοὺς εἰς συμβιβασμὸν. Διὰ τοῦτο τοὺς μὲν συνοδικοὺς πρέσβεις πρὶν ἢ ὀριστικῶς ἀπολύσει προσεπάθησε νὰ πείσῃ ὅπως συναπέλθωσι μετ' αὐτοῦ μέχρι Βενετίας, ἔνθα προὔτιθετο νὰ προβῇ εἰς συμβιβασμὸν τῶν διισταμένων καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ ἐπανέλθῃ ⁷. μαθὼν δὲ οὐ μακρὰν

1. Μαθὼν τὰ κατ' αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἰσιδώρου, *Ἰ. τοῦ Ραγουζαίου* καὶ κυρίως τοῦ *Ἰω. Δισυπάτου* (Ἐκθεσις Ἰω. Ραγουζαίου p. 516 καὶ Haller t. V p. 144).

2. Ἐν τούτοις ἐκ Βασιλείας ὁ Καισαρὶνῆ ἀνεχώρησε τῇ 9 ἢ 10 Ἰαν. 1438. (Cecconi p. 221-222).

3. Ἐκθεσις Ἰω. Ραγουζαίου ἐνθ' ἄνωτ. p. 516.

4. Αὐτόθ. Ὁ περὶ τούτου διάλογος τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὸν Ἰωάννην (ἐνθ' ἄνωτ.) ἐγένετο πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Μαν. Δισυπάτου ἐκ τῆς πρὸς τὸν Σιγισμουῦνδον πρεσβείας (Συρόπουλ. III, 12, 57).

5. *Μίλλερ*: Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, μετάφρ. Σ. Λάμπρου Β' σ. 80-90.

6. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἐκ τῶν τριῶν γυναικῶν τοῦ Κωνσταντίνου αἱ δύο ἦσαν καθολικαί, αὐτὸς δέ, στρατιώτης μᾶλλον ἢ πολιτικός, πρὸς ἐν μόνον ἀπέβλεπε, τὴν στρατιωτικὴν ἄμυναν τοῦ κράτους.

7. Ἐκθεσις Ἰω. Ραγουζαίου ἐνθ' ἄνωτ. p. 521.

τῆς Βενετίας τὸν θάνατον τοῦ Σιγισμούνδου εἶπεν ὅτι «εἵπερ ἤκουε τὸν τοῦ Σιγισμούνδου θάνατον ἐν τῇ Πελοποννήσῳ οὐκ ἂν διαίρητο εἰς τὴν σύνοδον»¹. Ὅτε δὲ τῇ 8 Φεβρουαρίου 1438 κατέπλευσαν εἰς Βενετίαν οἱ Ἕλληνες εὐρέθησαν ἐν μέσῳ ἀτμοσφαιρας, ἣτις ἠνάγκασεν αὐτοὺς σοβαρῶς νὰ θέσωσι τὸ ζήτημα πότερον συμφέροι ν' ἀπέλθωσι πρὸς τὸν πάπαν εἰς Φερράραν μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἐν Βασιλείᾳ², τοὺς δὲ περὶ τὸν Εὐγένιον νὰ καταβάλωσι τὰς ὑστάτας ἀπελπισμοῦ προσπαθείας ὅπως παρασύρωσι τοὺς Ἀνατολικούς εἰς Φερράραν³, ὅπου εἶχεν ἤδη ὁ Εὐγένιος μεταθέσῃ τὴν σύνοδον ἀπὸ τῆς 18 Σεπτεμβρίου 1437 διὰ τῆς βούλλης Doctoris Gentium καὶ ἔνθα ἔγινεν ἔναρξις τῶν συνοδικῶν ἐργασιῶν ἀπὸ τῆς 8 Ἰανουαρίου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ καρδινάλιου Νικολάου Albergati.

1. Συρόπουλ. IV, 10, 79.

2. Συρόπουλ. IV, 17, 88.

3. Ἄ Ν. Διαμαντοπούλου : Μάρκος ὁ Εὐγενικός κτλ. σ. 69-70.